

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Opolu

LOP.411.003.02.2022

Pan

Wojciech Jarczak

**Opolski Wojewódzki Inspektor
Ochrony Środowiska w Opolu
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
w Opolu**

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

**zmienione zgodnie z treścią uchwały nr KPK-KPO.441.86.2023
Komisji Rozstrzygającej z dnia 13 czerwca 2023 r.**

D/22/505 - Działania podmiotów publicznych w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Opolu
ul. Krakowska 28, 45-075 Opole
T +48 77 449 70 00, F +48 77 449 70 44
lop@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu ¹ , ul. Nysy Łużyckiej 42, 45-035 Opole
Kierownik jednostki kontrolowanej	Wojciech Jarczak, Opolski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska ² , od 30 lipca 2021 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił: Krzysztof Gaworski, Opolski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, od 1 marca 2003 r. do 29 lipca 2021 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek 2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry
Okres objęty kontrolą	Od 1 lipca 2021 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Opolu
Kontrolerzy	1. Rafał Marynowicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOP/100/2022 z 10 października 2022 r. 2. Aleksandra Pawlicka, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LOP/105/2022 z 24 października 2022 r. 3. Marcin Blajda, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LOP/17/2023 z 10 stycznia 2023 r.

(akta kontroli str. 1-3)

¹ Dalej: Inspektorat lub WIOŚ.

² Dalej: Inspektor lub OWIOŚ.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623; dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Kontrolowana jednostka nie była w pełni przygotowana do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek, przy czym w sytuacji wystąpienia na terenie województwa opolskiego skutków kryzysu ekologicznego na Odrze⁵, co do zasady podjęła rzetelne działania. Nie doprowadziły one do ustalenia przyczyn zanieczyszczenia wody na obszarze działania Inspektoratu.

Inspektorat był przygotowany organizacyjnie⁶ i techniczne do bieżącego reagowania na zgłoszenia dotyczące zanieczyszczenia wód, jednak zasoby osobowe w sytuacji wystąpienia kryzysu ekologicznego okazały się ograniczone, przy czym wraz z jego rozwojem wzrastało znacząco zaangażowanie⁷ pracowników WIOŚ w prowadzeniu działań. W reakcji na zgłoszenia o wystąpieniu niepokojącego zjawiska śnięcia ryb w Kanale Gliwickim w połowie lipca 2022 r. oraz kolejnych na przełomie lipca i sierpnia 2022 r. pracownicy WIOŚ udawali się na miejsce zdarzenia w celu dokonania lustracji powierzchni wody oraz poboru prób wody. O wynikach badań na bieżąco był informowany Główny Inspektor Ochrony Środowiska oraz Wojewoda Opolski. Przeprowadzono kontrole, w tym interwencyjne, obejmujące zakresem przedmiotowym zagadnienia związane z przestrzeganiem przez poszczególne podmioty warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych lub w pozwoleniach zintegrowanych. Prowadzenie takich kontroli rozpoczęto jednak dopiero w sierpniu 2022 r. Stosowano się również do zaleceń GIOŚ w zakresie typowania podmiotów do kontroli oraz rodzaju i częstotliwości przeprowadzanych badań jakości wód powierzchniowych.

Stwierdzone nieprawidłowości mogą utrudniać dokonanie pełnej oceny zagrożeń związanych z jakością wód powierzchniowych. W szczególności Inspektorat nie dysponował kompletnymi i zbiorczymi danymi o ilości i parametrach ścieków, które zgodnie z wydanymi pozwoleniami mogły być i były wprowadzane do wód powierzchniowych. Pomimo posiadania informacji i danych o czynnikach oddziałujących na jakość wód, w WIOŚ zaniechano sporządzania pisemnych analiz i ocen, wymaganych przepisami ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska⁸. Tym samym nie dokonywano pełnej identyfikacji zagrożeń dla stanu wód i bieżącego reagowania na takie zagrożenia, w tym w ramach planowania i realizacji zadań kontrolnych.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Skutki kryzysu ekologicznego na Odrze, na terenie województwa opolskiego, uwidoczniły się na Kanale Gliwickim.

⁶ Zmianowy system czasu pracy, całodobowy numer alarmowy.

⁷ W działania dotyczące kryzysu ekologicznego na Kanale Gliwickim zaangażowanych było od trzech do 28 pracowników Wydziału Inspekcji (od 7,7% do 71,8% ogółu pracowników).

⁸ Dz.U. z 2021 r. poz. 1070 ze zm. Dalej: ustawa o IOS.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek

Opis stanu faktycznego

1.1 Zadania związane z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód pozostawały we właściwości Wydziału Inspekcji⁹. Komórcze tej, powierzono¹⁰ m.in.: prowadzenie działalności kontrolnej oraz wykonywanie zadań określonych w ustawie o IOŚ, przygotowywanie zarządzeń i zaleceń pokontrolnych, współdziałanie w zakresie ochrony środowiska z innymi organami kontrolnymi, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, nakładanie grzywien w drodze mandatu karnego za stwierdzone wykroczenia.

W reakcji na kryzys ekologiczny na Odrze, GIOŚ we wrześniu 2022 r. powołał¹¹ zespół kontrolny do przeprowadzenia *Cyklad kontrolnego w związku z zanieczyszczeniem Odry* na terenie województwa opolskiego, do zadań którego należała kontrola interwencyjna w pięciu wskazanych zakładach (podmiotach) znajdujących się na terenie województwa opolskiego. W skład zespołu kontrolnego zostało powołanych 10 osób, w tym sześciu pracowników WIOŚ oraz po dwóch pracowników Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Olsztynie i w Rzeszowie.

W okresie objętym kontrolą struktura organizacyjna Inspektoratu ulegała zmianom, mającym na celu wykonywanie czynności zmierzających do ujawniania i eliminowania przestępstw oraz wykroczeń przeciwko środowisku, w szczególności dotyczących gospodarki odpadami.

W lutym 2021 r. utworzono¹² Grupę Interwencyjno-Operacyjną¹³, która z dniem 3 stycznia 2023 r. została rozwiązana¹⁴, co wynikało z przejęcia realizowanych przez nią zadań przez utworzony z dniem 1 grudnia 2022 r. Wydział Zwalczania Przystępczości Środowiskowej.

Do zadań członków tej Grupy należało m.in.: a/ wykonywanie czynności, o których mowa w art. 10b ustawy o IOŚ, b/ współpraca z organami ścigania w zakresie kontroli i nadzoru nad wytypowanymi podmiotami, co do których istnieje podejrzenie działania na szkodę środowiska oraz c/ prowadzenie bieżącej analizy stanu zagrożenia w celu typowania źródeł i podmiotów podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia przeciwko środowisku i typowania obszarów szczególnie zagrożonych. Jak wyjaśnił Zastępca Naczelnika Wydziału Inspekcji (...) *W skład Grupy utworzonej w WIOŚ wchodzi dwóch inspektorów oraz koordynator Grupy. Wszyscy pracownicy wchodzący w skład Grupy zatrudnieni są w Wydziale Inspekcji na stanowiskach inspektorów. Zarządzenie nie wskazuje pracowników (z imienia i nazwiska) wchodzących w skład Grupy. Jej zadania realizowali każdorazowo przydzieleni inspektorzy posiadający odpowiednią wiedzę oraz umiejętności w poszczególnych sprawach. Według złożonych wyjaśnień, za priorytetowe w działalności WIOŚ uznano*

⁹ Dalej: Wydział.

¹⁰ Zgodnie z regulaminem organizacyjnym Inspektoratu. W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa regulaminy organizacyjne WIOŚ wprowadzone zarządzeniami Inspektora, tj.: nr 5/2019 z 1 marca 2019 r. oraz 12/2022 z 9 sierpnia 2022 r.

¹¹ Na mocy decyzji nr 51/2022 z 5 września 2022 r. w sprawie powołania zespołu kontrolnego.

¹² Na mocy zarządzenia nr 5/2021 z 26 lutego 2021 r. w sprawie utworzenia w WIOŚ Grupy Interwencyjno-Operacyjnej wydanego m.in. na podstawie § 7 ust. 3 regulaminu organizacyjnego WIOŚ.

¹³ Dalej: Grupa.

¹⁴ Na mocy zarządzenia nr 1/2023 z 3 stycznia 2023 r. w sprawie utraty mocy zarządzenia nr 5/2021 wydanego m.in. na podstawie § 7 ust. 3 regulaminu organizacyjnego WIOŚ.

działania mające na celu przeciwdziałanie wykroczeniom i przestępstwom w zakresie gospodarki odpadami, co było zbieżne z wytycznymi GIOŚ do planowania działalności kontrolnej. W związku z tym, do czasu wystąpienia kryzysu ekologicznego na Odrze realizowano głównie ww. zadania, również w ramach Grupy.

Od grudnia 2022 r. strukturę organizacyjną WIOŚ rozszerzono o Wydział Zwalczania Przeszłości Środowiskowej, do zadań którego należało m.in. wykonywanie czynności, o których mowa w art. 10b ust. 2 ww. ustawy¹⁵ oraz prowadzenie kontroli pozaplanowych (interwencyjnych) dotyczących gospodarki odpadami, tj. czynności uprzednio realizowanych przez członków Grupy.

(akta kontroli str. 5-31, 36-38, 1355-1359, 1376-1394, 2243)

W okresie objętym kontrolą realizacją zadań Inspektoratu, w tym związanych z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód zajmowało¹⁶ się 39 pracowników Wydziału Inspekcji, w tym Naczelnik i jego trzech zastępców¹⁷. Zadania bezpośrednio odnoszące się do zagrożeń dotyczących jakości wód zostały przypisane tylko jednemu pracownikowi, a sytuacja kryzysu ekologicznego na Odrze ujawniła, że zasoby osobowe Inspektoratu były niewystarczające.

Zadania bezpośrednio związane z ochroną wód powierzchniowych polegały m.in. na: 1/ prowadzeniu kontroli przestrzegania przepisów oraz decyzji administracyjnych przez podmioty gospodarcze (operatorów instalacji) oraz organy administracji w zakresie ochrony wód, 2/ wykonywaniu interwencyjnych prac kontrolno-badawczych w przypadkach okresowego nadmiernego zanieczyszczenia wód oraz opracowania wyników rozpoznania terenowego, 3/ przygotowywaniu projektów decyzji administracyjnych, prowadzeniu postępowań odwoławczych od decyzji administracyjnych i kierowaniu wniosków do sądów rejonowych oraz organów Prokuratury w zakresie ochrony wód oraz 4/ sprawdzaniu w miarę potrzeb poprawności wydanych pozwoleń wodnoprawnych w ramach prowadzonych kontroli podmiotów gospodarczych i osób fizycznych.

Zakresy obowiązków pozostałych pracowników obejmowały: wykonywanie prac inspekcyjno-kontrolnych; prowadzenie kontroli podmiotów korzystających ze środowiska i organów administracji publicznej; udział w interpretacji całokształtu zagadnień związanych z ochroną środowiska przed zanieczyszczeniem; załatwianie spraw interwencyjnych; dokumentowanie, rejestrowanie i interpretacja wyników kontroli oraz badań analitycznych związanych z prowadzonymi kontrolami. Ponadto Pierwszy Zastępca Naczelnika Wydziału Inspekcji oraz jeden z pracowników pełnili¹⁸ obowiązki odpowiednio Koordynatora Grupy oraz jego zastępcy, a w zakresach obowiązków kolejnych czterech pracowników¹⁹ Wydziału Inspekcji określono wykonywanie czynności, o których mowa w art. 10b ustawy o IOŚ.

(akta kontroli str. 32-35, 39-117)

W opinii Inspektora sytuacja związana z kryzysem na Odrze pokazała, że zasoby osobowe WIOŚ nie były wystarczające do wykonywania koniecznych działań, bez dodatkowego zaangażowania pracowników w godzinach nadliczbowych i wsparcia

¹⁵ W art. 10b ust. 2 tej ustawy wskazano czynności podejmowane w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia przeciwko środowisku, m.in.: obserwowanie i rejestrowanie przy użyciu środków technicznych, w tym technik satelitarnych i bezzalogowych statków powietrznych, obrazu zdarzeń oraz dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom, gromadzenie i zabezpieczeniu dowodów popełnienia przestępstwa lub wykroczenia oraz dokonywanie oględzin pomieszczeń i innych miejsc.

¹⁶ Według stanu zatrudnienia na 11 października 2022 r.

¹⁷ Zgodnie z zarządzeniem OWIOŚ nr 4/2022 z 23 marca 2022 r. w sprawie ustalenia zasad wewnętrznej organizacji Wydziału Inspekcji w WIOŚ w Opolu.

¹⁸ Zakres obowiązków Pierwszego Zastępcy Naczelnika Wydziału Inspekcji oraz starszego specjalisty rozszerzono odpowiednio 8 lipca 2022 r. oraz 10 stycznia 2022 r. o pełnienie obowiązków koordynatora Grupy oraz jego zastępcy.

¹⁹ Drugi i Trzeci Zastępca Naczelnika Wydziału Inspekcji oraz inspektorzy (S.R., J.G.).

z innych województw. Wyjaśnił, że zasadne byłoby zwiększenie zatrudnienia w jednostce ze względu na absencje chorobowe pracowników i rotację kadrową, jak też dużą liczbą zadań prowadzonych przez Inspekcję.

Według złożonych wyjaśnień WIOŚ nie dysponował środkami finansowymi, które pozwoliłyby na adekwatne wynagradzanie inspektorów, co powodowało znaczną fluktuację kadr. Na powyższe wpływ miał również fakt, że *praca inspektorów jest wymagająca, stresująca oraz bardzo często wykonywana w trudnych warunkach w systemie zmianowym a także w porze nocnej. Widać to również przy naborach na wolne stanowiska pracy w Wydziale Inspekcji, gdzie konsekwencją proponowanego uposażenia są oferty składane przez osoby niedoświadczone lub słabo wykształcone.* Ponadto wskazał, że w okresie kryzysu ekologicznego na Odrze, działania WIOŚ podejmowane były w trybie pełnego zaangażowania również w dni wolne od pracy. *Ostatecznie priorytetowo wykonano ponad 50 kontroli więcej niż zakładał plan pracy na 2022 r., a inspektorzy uczestniczyli w kontrolach oraz codziennych poborach prób (liczba poborów prób w całym okresie związku z sytuacją na Odrze na 30 września 2022 r. wynosiła ok. 400 wyjazdów). Skutkiem tego były wypracowane nadgodziny, które w konsekwencji były odbierane przez pracowników w kolejnych miesiącach. Wydział Inspekcji dodatkowo posiłkował się czterema inspektorami z innych województw powołanymi w ramach zespołu kontrolnego.* Według Inspektora Wojewódzkiego środki przeznaczone na realizację zadań bieżących były niewystarczające, natomiast zasoby techniczne zapewniały sprawną realizację zadań kontrolowanej jednostki.

(akta kontroli str. 1342-1344, 1351-1354)

Spośród 39 pracowników Wydziału Inspekcji 28 legitymowało się wykształceniem wyższym z zakresu ochrony środowiska lub nauk przyrodniczych (takich jak chemia, biologia, biotechnologia). Pozostali pracownicy posiadali wykształcenie w innych dziedzinach, takich jak architektura krajobrazu, fizjoterapia, finanse i bankowość, zarządzanie oraz pedagogika. W okresie objętym kontrolą pracownicy uczestniczyli w szkoleniach z zakresu ochrony środowiska, w tym w szkoleniach o tematyce uzyskiwania pozwoleń na wprowadzanie ścieków do środowiska (11 osób) oraz zmniejszania zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (22 osoby).

(akta kontroli str. 116-127)

W zakresie zasobów technicznych Inspektorat dysponował m.in. samochodami, łodzią z wyposażeniem, aparatami fotograficznymi i kamerami, zestawami sprzętu pomiarowego²⁰, czerpakami, lornetkami, noktowizorami, a od lipca 2022 r. również dronami (trzech inspektorów WIOŚ zostało przeszkolonych w zakresie obsługi tego urządzenia).

(akta kontroli str. 118-139, 2249-2250)

Pracownicy Wydziału prowadzili dyżury w celu bieżącego reagowania na informacje o zanieczyszczeniu wód.

W tym celu wprowadzono zmianowy system czasu pracy, tzn. pierwsza zmiana odbywała się w godzinach od 7.00 do 15.00, a druga, pełniona co do zasady przez trzy osoby - w godzinach od 14.00 do 22.00. Ponadto udostępniono całodobowy numer telefonu komórkowego²¹, pod którym możliwe było zgłoszenie poważnej awarii lub istotnego zanieczyszczenia środowiska również poza godzinami pracy lub w dni

²⁰ Na wyposażeniu Inspektoratu znajdowały się trzy przyrządy wielofunkcyjne CX-461 wykorzystywane do pomiaru m.in.: temperatury wody, poziomu pH oraz rozpuszczonego tlenu/nasylenie tlenem, jak też przewodności elektrycznej. Przyrządy te były wykorzystywane podczas kontroli interwencyjnych, a pomiary za pomocą tych urządzeń dokonywano równoległe do pomiarów wykonywanych przez CLB GIOŚ Oddział Opole na podstawie złożonych zleceń.

²¹ Informację o numerze zamieszczono na stronie internetowej WIOŚ.

wolne od pracy²². W przypadku przyjęcia pod wskazanym numerem telefonu zgłoszenia wymagającego podjęcia pilnych działań, osoba pełniąca dyżur telefoniczny, w uzgodnieniu z Inspektorem Wojewódzkim, z Naczelnikiem Wydziału Inspekcji lub jego zastępcami, miała za zadanie koordynować wyjazdy wyznaczonych inspektorów w celu przeprowadzenia działań interwencyjnych w terenie²³.

(akta kontroli str. 140-149, 595-600, 670-682)

W sprawie współpracy WIOŚ z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie²⁴ na potrzeby identyfikacji źródeł zagrożeń jakości wód, Pierwszy Zastępca Naczelnika Wydziału Inspekcji wyjaśnił, że (...) w sytuacji, gdy stwierdzone zostały nieprawidłowości w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, informacje takie były przekazywane PGW Wody Polskie. Na wniosek pracowników Wód Polskich przekazywaliśmy też informacje niezbędne do dokonywania przeglądów pozwoleń wodnoprawnych (o wynikach przeprowadzonych kontroli). Wody Polskie przekazywały WIOŚ kopie wydawanych pozwoleń wodnoprawnych. Wspólnych kontroli, z tego co pamiętam, nie przeprowadzaliśmy, dopiero w wyniku kryzysu na Kanale Gliwickim rozpoczęliśmy wspólne przeprowadzanie kontroli. W okresie występowania kryzysu na Odrze współpraca była ściślejsza i polegała na przekazywaniu sprawozdań z wykonanych czynności. Byliśmy wówczas w bezpośrednim kontakcie telefonicznym z RZGW w Gliwicach i zarządzającymi poszczególnymi stopniami wodnymi, którzy przekazywali nam informacje o występowaniu lub niewystępowaniu śniętych ryb.

(akta kontroli str. 427-429)

W Inspektoracie zorganizowano obieg otrzymywanych informacji o zanieczyszczeniach wód powierzchniowych, pobierania próbek i przekazywania ich do badań, oraz prowadzenia analizy ich wyników.

Przekazywane zgłoszenia o występowaniu zanieczyszczeń były dokumentowane (w tym za pomocą *protokołów przyjęcia zgłoszonych telefonicznie wniosków o podjęcie interwencji* lub za pośrednictwem formularza *Zgłoś interwencję*), rejestrowane w systemie EZD, a następnie przekazywane Naczelnikowi Wydziału Inspekcji, który wyznaczał pracownika odpowiedzialnego za daną sprawę. Decyzję o dalszych działaniach każdorazowo podejmował Naczelnik Wydziału w uzgodnieniu z Inspektorem Wojewódzkim. Ponadto Pierwszy Zastępca Naczelnika Wydziału Inspekcji wyjaśnił, że (...) *W niektórych przypadkach zakres badań jest ustalany jeszcze przed wyjazdem (np. wtedy, gdy zgłoszenie dotyczy konkretnej instalacji – wówczas wiemy, jakie badania należy wykonać).*

Powyższy tryb postępowania ze zgłoszeniami obowiązywał w całym okresie objętym kontrolą.

(akta kontroli str. 427-429, 559, 581, 620-621, 1027, 1034)

Inspektor zawarł 15 czerwca 2021 r. z GIOŚ porozumienie w sprawie zakresu i sposobu realizacji przez Centralne Laboratorium Badawcze²⁵ badań, w tym pobierania próbek, wykonywania pomiarów i analiz na potrzeby działań kontrolnych prowadzonych w jednostce kontrolowanej. Zgodnie z tym porozumieniem, pobieranie próbek powinno być dokonywane przez pracowników CLB, przy czym w przypadku

²² Numer telefonu udostępniony był przez WIOŚ.

²³ Interwencje odbywały się również w dni wolne od pracy. Przykładowo: 1/ 4 września 2022 r. (niedziela) po otrzymaniu na całodobowy numer alarmowy od RZGW Gliwice telefonicznego zgłoszenia o śnięciu ryb na Kanale Gliwickim na miejsce zdarzenia niezwłocznie udał się inspektor WIOŚ (Protokół kontroli Nr WIOS-Opole 608/2022). 2/ 28 sierpnia 2022 r. (niedziela) po otrzymaniu od Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Opolu zgłoszenia o wypływającej substancji do rzeki Struga w Przyworach na miejsce zdarzenia niezwłocznie udał się inspektor WIOŚ (Protokół kontroli Nr WIOS-Opole 526/2022).

²⁴ Dalej: PGW Wody Polskie.

²⁵ Funkcjonujące w strukturze Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Dalej: CLB.

braku możliwości natychmiastowego zapewnienia obecności pracownika CLB dopuszczono pobieranie próbek przez inspektorów WIOŚ w trybie interwencyjnym. W porozumieniu wskazano także, że przy określaniu punktów w terenie, z których będą pobierane próby, powinien być obecny inspektor WIOŚ, a warunkiem wykonania badania jest złożenie zlecenia przez WIOŚ. Realizacja zleceń miała odbywać się w kolejności ich wpływu do CLB, a zlecenia związane z kontrolami pozaplanowymi (interwencyjnymi) powinny być przyjmowane do realizacji na bieżąco. W porozumieniu nie określono terminu przekazywania pracownikom WIOŚ sprawozdań z wykonanych badań, wskazano jedynie na obowiązek bezzwłocznego ich przekazywania, nie później niż w terminie ustalonym z WIOŚ. Jednocześnie zastrzeżono, że pracownicy CLB nie wydają opinii oraz interpretacji wyników badań, jak też nie oceniają wpływu zidentyfikowanych substancji na stan środowiska lub zdrowia ludzi i zwierząt. WIOŚ nie ponosił kosztów badań wykonywanych przez CLB. (akta kontroli str. 431-440)

W wyniku analizy 16 sprawozdań CLB Oddział w Opolu z badań prób wody pobranych w okresie od 14 lipca do 16 września 2022 r.²⁶ stwierdzono, że rozszerzone²⁷ sprawozdania z wynikami badań udostępniono WIOŚ po upływie od 11 do 20 dni od daty pobrania próby w 12 przypadkach, od 3 do 7 dni w trzech przypadkach²⁸ oraz w jednym²⁹ po upływie 49 dni. Podstawowe cztery parametry takie jak: temperatura wody, odczyn pH, tlen rozpuszczony oraz przewodność elektryczna były udostępniane w dniu pobrania próbek do badań.

W sprawie terminowości sporządzania sprawozdań z wyników badań ww. prób wody Kierownik jednostki niekontrolowanej, tj. CLB Oddział w Opolu wyjaśniła³⁰, że (...) *standardowo sprawozdania z badań przekazywane są przez CLB Oddział w Opolu niezwłocznie po wykonaniu badań w laboratorium i uzyskaniu sprawozdań od innych Oddziałów CLB, które wykonywały badania na potrzeby WIOŚ w Opolu. Zwykle jest to okres przed upływem 14 dni od daty pobrania próbki (...) przykłady terminów przekazania sprawozdań (...) dotyczą bardzo specyficznego okresu pracy laboratorium. W miesiącach sierpień-wrzesień 2022 roku, ze względu na nadzwyczajną sytuację związaną z zanieczyszczeniem rzeki Odry, tryb pracy laboratorium również był inny niż zwykle. W okresie tym laboratorium przyjmowało dziennie nawet do 29 prób, tj. około 600 prób miesięcznie, co skutkowało obciążeniem pracowników Oddziału w Opolu tak dużą ilością badań i pomiarów, że nie było możliwe zrealizowanie wszystkich zadań w przyjętych wcześniej w dokumentacji terminach. Należy zaznaczyć, że w ww. okresie, oprócz codziennych pobrań próbek (łącznie z sobotami i niedzielami) i badań w ramach kontroli rzeki Odry i Kanału Gliwickiego, wykonywane były również standardowe prace w ramach monitoringu środowiska, czy innych zleceń WIOŚ. CLB Oddział w Opolu realizował też m.in. badania innych komponentów środowiska. Pobierania realizowane były w różnych porach dnia, także w późnych godzinach wieczornych, czy nocnych, a próby do badań były przyjmowane niezależnie od obciążenia laboratorium. Tak duża ilość pracy spowodowała, że analitycy nie dysponowali czasem na tyle dużym, aby móc wykonać stosowne obliczenia i utworzyć sprawozdania w ciągu 14 dni od daty pobrania, tym*

²⁶ W związku ze zgłoszeniami dotyczącymi zanieczyszczeń Odry i jej dopływów lub innych cieków wodnych, w tym przypadków śnięcia ryb w Kanale Gliwickim.

²⁷ Przykładowo: azot ogólny, fosfor ogólny, azot azotanowy, azot Kjedeħala, chlorki, ChZT-Cr.

²⁸ W przypadku podejrzenia zanieczyszczenia cieku Skoroszycy Potok srebrną substancją przypominającą rtęć próby pobrano 17 sierpnia 2022 r., a sprawozdania z badań (328/OP/2022 oraz 329/OP/2022) sporządzono 20 sierpnia 2022 r. oraz w przypadku śniętych ryb na terenie województwa dolnośląskiego w m. Lipki próbę pobrano 28 lipca 2022 r. a sprawozdanie (275/OP/2022) sporządzono 4 sierpnia 2022 r.

²⁹ Śnięcie ryb w wodach Kanału Gliwickiego poniżej śluz Nowa Wieś – próbę pobrano 18 sierpnia 2022 r., a sprawozdanie (468/OP/2022) sporządzono 6 października 2022 r.

³⁰ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f) ustawy o NIK.

bardziej, że w związku z sytuacją na Odrze, priorytetem było wykonywanie badań z punktów uzgodnionych w ramach akcji, a następnie przekazywanie wyników następnego dnia.

W sprawie podejmowanych działań w Inspektoracie po otrzymaniu od CLB Oddział w Opolu sprawozdań z wyników badań, Inspektor wyjaśnił, że *otrzymywane Sprawozdania z badań zleczanych przez inspekcję, w zakresie wpływających w analizowanym okresie zgłoszeń dot. „zanieczyszczenia środowiska”, weryfikowane są przez inspektora i bezpośredniego przełożonego oraz dokumentowane równoległe na odrębnych protokołach: Rozpoznania w terenie zgłoszenia dot. „zanieczyszczenia środowiska”, w tym poważnych awarii z nieustalonym sprawcą zdarzenia. W nielicznych przypadkach, ustalenie sprawcy na miejscu pozwoliło wszcząć kontrolę po uzgodnieniu z przełożonym, wobec podmiotu i udokumentować ustalenia w Protokole kontroli w terenie z ustalonym podmiotem.*

(akta kontroli str. 1352-1353, 1360-1366)

1.2 WIOŚ pozyskiwał informacje o czynnikach znacząco oddziałujących na jakość wód na obszarze dorzecza Odry. Zakres tych informacji ograniczał podejmowanie działań w dziedzinie ochrony wód powierzchniowych, w szczególności w zakresie planowania i realizowania działalności kontrolnej, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Źródłem informacji o ilości i rodzaju ścieków wprowadzanych do wód dla pracowników WIOŚ były pozwolenia wodnoprawne przekazywane przez właściwe organy oraz przeprowadzane kontrole z zakresu gospodarki wodno-ściekowej³¹. Pierwszy Zastępca Naczelnika wyjaśnił jednak: *Nie mamy pewności, czy w naszym posiadaniu znajdują się wszystkie pozwolenia wodnoprawne, w związku z czym możliwe jest, że nie mamy pełnej informacji na temat ilości i rodzaju ścieków wprowadzanych do wód.*

W sprawie posiadania przez WIOŚ informacji o czynnikach znacząco oddziałujących na jakość wód na obszarze dorzecza Odry, Pierwszy Zastępca Naczelnika Wydziału Inspekcji wyjaśnił, że poza pozwoleniami, źródłem takich informacji są wyniki przeprowadzanych kontroli, w tym badań wody pobranej z punktów zlokalizowanych poniżej i poniżej miejsca zrzutu ścieków. Wyjaśnił również: *badania takie przeprowadzamy w sytuacji, gdy obowiązek ich przeprowadzania przez podmiot kontrolowany został określony w pozwoleniu wodnoprawnym lub jeżeli wpłynęło zgłoszenie z podejrzeniem nieprawidłowości, dotyczącej jakości odprowadzanych ścieków, a ocena wody i ścieków wskazuje na możliwość jej wystąpienia (...) zdarza się, że zakres badań wody powierzchniowej jest szerszy niż określony w pozwoleniu wodnoprawnym i uzależniony od sytuacji stwierdzonej podczas oględzin na miejscu; każdorazowo dokonywana jest weryfikacja pod kątem zakresu badań, a WIOŚ nie zajmuje się monitoringiem środowiska.*

(akta kontroli str. 426-429)

Pozwolenia wodnoprawne i pozwolenia zintegrowane były zamieszczane w Internetowym Systemie Kontroli, w module *Rejestr zakładów*. Przeprowadzone oględziny tego modułu wykazały, że gromadzone były w nim dane dotyczące podmiotów (w tym m.in. adres oraz numer KRS), kategorii zakładów oraz decyzji wydanych przez inne organy (m.in. pozwolenia wodnoprawne i zintegrowane). Po wyborze konkretnej decyzji możliwy był wgląd w jej treść. Decyzje dostępne w bazie miały formę plików PDF. System nie umożliwiał filtrowania znajdujących się w bazie podmiotów według rodzaju wydanego pozwolenia (np. pozwolenie wodnoprawne, pozwolenie zintegrowane) czy też według rodzaju substancji wprowadzanych do środowiska. Posiadał natomiast funkcjonalność pozwalającą

³¹ Ponadto informacje o przekroczeniu ilości pobranej wody i odprowadzanych ścieków były przekazywane WIOŚ przez pracowników PGW Wody Polskie i stanowiły podstawę naliczania kar.

m.in. na: grupowanie oczyszczalni ścieków ze względu na RLM³², generowanie wykazu oczyszczalni ścieków przemysłowych oraz wykazu zakładów podlegających obowiązkowi posiadania pozwolenia zintegrowanego. System umożliwiał również wyszukiwanie i tworzenie wykazu zakładów według przypisanej im kategorii uwzględniającej poziom ryzyka wystąpienia poważnej awarii³³. Zgodnie z wyjaśnieniami Pierwszego Zastępcy Naczelnika Wydziału Inspekcji podmioty znajdujące się w bazie zostały do niej wprowadzone przez inspektorów WIOŚ, zmian w ww. bazie mógł dokonywać każdy inspektor, a w systemie nie było możliwości identyfikacji osoby wprowadzającej zmiany. Internetowy System Kontroli nie był powiązany z rejestrami prowadzonymi przez inne organy.

Wyniki pomiarów, które Inspektor otrzymywał od podmiotów korzystających z usług wodnych na podstawie art. 304 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne³⁴, były skanowane, a następnie zamieszczane w systemie EZD pod symbolem JRWA 7021 *Zbieranie informacji dla celów kontrolnych* wraz z pozostałą dokumentacją, wykorzystywaną do celów kontrolnych³⁵. Wyniki pomiarów w systemie miały formę plików PDF, przy czym, zgodnie z wyjaśnieniem Naczelnik Wydziału Inspekcji, pliki o dużych rozmiarach nie były umieszczane w EZD w całości. W WIOŚ nie funkcjonował inny system teleinformatyczny, w którym rejestrowane byłyby wyniki pomiarów. Nie prowadzono również zbiorczego zestawienia ww. wyników.

(akta kontroli str. 420-429)

W bazie danych systemu ISK, wg stanu na 1 lipca 2021 r. zgromadzono 168 pozwoleń wodnoprawnych, a na dzień 31 grudnia 2022 r. - 199 takich pozwoleń³⁶. Ponadto na 1 lipca 2021 r. w bazie zamieszczono 78 pozwoleń zintegrowanych, a na dzień 31 grudnia 2022 r. - 140.

(akta kontroli str. 2142-2163)

W planach pracy WIOŚ na lata 2021-2022 wskazano, że stan środowiska naturalnego województwa opolskiego determinowany jest głównie charakterem prowadzonej działalności gospodarczej i bytowej oraz położeniem geograficznym. W ogólnej ocenie znaczących zagadnień dotyczących ochrony środowiska, uwzględnionej w ww. planach wskazano, że działalność gospodarczo-przemysłową w województwie stanowił w szczególności przemysł chemiczny oraz przetwórstwo węgla i substancji ropopochodnych w Kędzierzynie-Koźlu, jak również przemysł cementowy, wapienniczy i branża energetyczna. Działalność ta oparta była głównie o duże instalacje, które ze względu na rozmiar działalności miały lub mogły mieć znaczący wpływ na środowisko. Zgodnie z informacjami podanymi w obu planach, na niewielkim obszarze działało ponad 200 instalacji IPPC (tj. takich, w przypadku których istniał obowiązek uzyskania pozwoleń zintegrowanych). Z kolei działalność przemysłu wydobywczego na Opolszczyźnie i sąsiednim Górnym Śląsku jest przyczyną wysokiego zasolenia wód, związanego ze zrzutami wód kopalnianych. Według zapisów zawartych w planach pracy WIOŚ na lata 2021-2022 uwarunkowania te determinowały główne kierunki działania WIOŚ w celu ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko. Plany pracy WIOŚ na lata 2021-2022 zostały opracowane na podstawie wytycznych i kierunków działań otrzymanych od GIOŚ, co zostało opisane w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

W sprawie wpływu kryzysu ekologicznego na Odrze i jej dopływach na plan pracy WIOŚ na 2023 r. Inspektor wyjaśnił, że (...) *w planie pracy na 2023 r. uwzględniono*

³² Równoważna liczba mieszkańców.

³³ Od I (poziom najwyższy) do V (poziom najniższy).

³⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 2625, ze zm.

³⁵ Taką jak wnioski o interwencje oraz pisma GIOŚ.

³⁶ Tj. o 31 więcej w wyniku uwzględnienia pozwoleń wydanych w okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 grudnia 2022 r.

kontrole podmiotów zlokalizowanych w pobliżu rzeki Odry, Kanału Gliwickiego oraz Kędzierzyńskiego. W planie ujęto podmioty odprowadzające bezpośrednio ścieki, wody opadowe lub roztopowe do wód oraz zakłady odprowadzające substancje szczególnie szkodliwe do urządzeń kanalizacyjnych będących własnością innych podmiotów. Ponadto rozszerzono zakresy kontroli o gospodarkę wodnościekową. Dodano cele kontroli do podmiotów ujętych w planie, tj. cel 30³⁷ (...) cel 31³⁸ (...) Dodatkowo w planie pracy na 2023 r. przewidziano realizację nowych cykli związanych z ochroną wód, których przedmiotem będzie kontrola:

a) podmiotów pobierających wodę powierzchniową lub podziemną, pod kątem oceny spełniania warunków dotyczących ilości pobieranej wody, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych i zintegrowanych - przewidziano 5 tematycznych kontroli;

b) podmiotów odprowadzających ścieki przelewami burzowymi komunalnej kanalizacji ogólnospławnej do śródlądowych wód powierzchniowych, pod kątem oceny przestrzegania dopuszczalnej średniej rocznej liczby zrzutów z poszczególnych przelewów - przewidziano 5 tematycznych kontroli;

c) podmiotów prowadzących produkcję rolną, a w szczególności podmiotów, które w bezpośrednim sąsiedztwie wód powierzchniowych przechowują lub stosują nawozy lub nawozy naturalne, pod kątem oceny, w tym na podstawie wyników pomiarów jakości wód powierzchniowych zlecanych w trakcie kontroli do CLB GIOŚ, czy prowadzona działalność rolnicza powoduje zanieczyszczenie wód azotanami - przewidziano 30 tematycznych kontroli.

(akta kontroli str. 203-236, 263-296, 2242-2243)

1.3 W latach 2021-2022 do WIOŚ wpłynęło łącznie 106 zawiadomień (skarg) dotyczących złego stanu wód powierzchniowych, w tym 25 w 2021 r. oraz 81 w 2022 r. Spośród tych zgłoszeń³⁹ 21 dotyczyło zdarzeń związanych z zanieczyszczeniem Kanału Gliwickiego, rzeki Odry⁴⁰ i Kłodnicy, co stanowiło 26% wszystkich otrzymanych zawiadomień w 2022 r.

Badanie prawidłowości podejmowanych przez WIOŚ działań przeprowadzono na próbie 20 zawiadomień⁴¹, w tym czterech dotyczących odprowadzania z kanalizacji nieczystości do rzeki Struga w miejscowości Przywory.

Spośród 16 zawiadomień dotyczących złego stanu wód powierzchniowych, dziewięć zostało zgłoszonych przez służby lub inne podmioty⁴². W każdym z tych przypadków inspektorzy WIOŚ uczestniczyli w interwencjach na miejscu zdarzenia wraz z przedstawicielami podmiotów zgłaszających dane zdarzenie i na bieżąco informowali ich o dokonanych ustaleniach (wynikach badań) lub wszczynali kontrolę u podmiotów, które były wykazane w zgłoszeniu jako potencjalne źródło zanieczyszczenia. O wynikach przeprowadzonych kontroli podmioty zgłaszające

³⁷ Kontrola przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych.

³⁸ Kontrola przestrzegania przepisów dotyczących wprowadzania do urządzeń kanalizacyjnych będących własnością innych podmiotów, ścieków przemysłowych zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego.

³⁹ Otrzymanych w okresie od 13 lipca 2022 r. do 31 grudnia 2022 r.

⁴⁰ Jaz w Lipkach, Śluza Jaz Koźle.

⁴¹ Dobranych losowo, tj. pierwszych siedmiu i dziewięciu, które wpłynęły do WIOŚ odpowiednio w 2021 r. oraz 2022 r., a ich nadawcą nie były osoby anonimowe oraz czterech dobranych w sposób celowy.

⁴² Państwowa Straż Pożarna w Opolu, RZGW Gliwice, MCZK Opole, Straż Miejska w Głucholazach, PCC Energetyka Blachownia.

zdarzenie były informowane po upływie 22⁴³ oraz 51⁴⁴ dni od daty otrzymania zgłoszenia. W pozostałych siedmiu przypadkach WIOŚ poinformował osoby fizyczne (prywatne), w terminie od 13 do 38 dni od daty otrzymania zgłoszenia, o dotychczas podjętych działaniach (przeprowadzeniu kontroli lub lustracji cieku wodnego lub stawu hodowlanego) bądź o aktualnie prowadzonych czynnościach wyjaśniających.

(akta kontroli str. 1953-1988)

Badaniem kontrolnym objęto również działania WIOŚ podjęte w wyniku otrzymania od jednej osoby czterech zgłoszeń dotyczących niewłaściwej gospodarki wodno-ściekowej w miejscowości Przywory. Zgłoszeń tych dokonano 3 marca 2021 r., 11 kwietnia 2022 r., 1 czerwca 2022 r. oraz 8 września 2022 r.

W zgłoszeniu z marca 2021 r. wskazano, że podmiot sąsiadujący ze zgłaszającym odprowadza nieczystości powstające w wyniku prowadzonej produkcji basenów do rzeki Struga. W następstwie otrzymanego zgłoszenia inspektorzy WIOŚ od 28 kwietnia do 22 października 2021 r. przeprowadzili kontrolę interwencyjną (pozaplanową)⁴⁵, w wyniku której ustalono m.in., że ścieki bytowe odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych⁴⁶, a podczas procesu produkcyjnego tzn. powstawania wyrobów z tworzyw sztucznych nie powstają ścieki przemysłowe. Ponadto zgłaszającego poinformowano 9 czerwca 2021 r.⁴⁷ o niezłaźnieniu sprawy w ustawowym terminie, z uwagi na skomplikowany jej charakter i wyznaczono nowy termin jej załatwienia (2 lipca 2021 r.), a 26 listopada 2021 r.⁴⁸ o braku naruszeń przepisów ochrony środowiska, przez podmiot wskazany w zgłoszeniu.

W sprawie podejmowanych działań w wyniku otrzymanego zgłoszenia Inspektor wyjaśnił, że (...) *bezpośredni wpływ na termin rozpoczęcia kontroli miało wprowadzenie na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 (...). Dodatkowo GIOŚ pismem (...) z dnia 19 marca 2021 r. wskazał, aby w Wojewódzkich Inspektoratach Ochrony Środowiska pracowników kierować na pracę zdalną oraz zarekomendował ograniczenie do niezbędnego minimum działalności kontrolnej w terenie (...). Ponadto należy nadmienić, że ze zgłoszenia wynikało, że proceder pozbywania się nieczystości odbywał się w przeszłości (a nie w chwili składania zawiadomienia) i nie doszło do szkodliwego zjawiska jakim byłoby zanieczyszczenie rzeki, lub w konsekwencji śnięcie ryb. (...) Dodatkowo informuję, że terminowość podejmowanych czynności wynikała z dużego obciążenia inspektorów bieżącymi obowiązkami kontrolno-inspekcyjnymi. Ponadto braki kadrowe w Wydziale Inspekcji również wpłynęły na czas sporządzania pism urzędowych. Nadmienię, że w rozpatrywanym czasie w WIOŚ w Opolu czynnie pracował tylko jeden inspektor IOŚ bezpośrednio związany z kontrolami w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Było to związane z nieobecnościami i urlopami pozostałych pracowników (w tym urlopami macierzyńskimi).*

⁴³ O kontroli firmy CEBROM wskazanej w zgłoszeniu z 19 stycznia 2021 r. jako potencjalnie odpowiedzialnej o zrzut ścieków poinformowano PCC Energetyka Blachownia (nadawcę zgłoszenia) 10 lutego 2021 r. podczas przeprowadzania kontroli w tym podmiocie.

⁴⁴ O kontroli firmy OPOLFERM wskazanej w zgłoszeniu z 27 lutego 2021 r. jako potencjalnie odpowiedzialnej o odprowadzania nieczystości płynnych wylotem, poinformowano MCZK Opole (nadawcę zgłoszenia) 19 kwietnia 2021 r.

⁴⁵ Protokół kontroli Nr WIOS-Opole 171/2021.

⁴⁶ Usługa wywozu nieczystości płynnych wykonywana jest każdorazowo po telefonicznym zgłoszeniu takiej potrzeby.

⁴⁷ Przy piśmie WI.7024.39.2021.AW z 9 czerwca 2021 r.

⁴⁸ Przy piśmie WI.7024.39.2021.AW z 26 listopada 2021 r.

W 2022 r. inspektorzy WIOŚ przeprowadzili kolejne trzy kontrole interwencyjne w dniu otrzymania zgłoszenia⁴⁹ oraz poinformowali⁵⁰ zgłaszającego o podjętych działaniach w sprawie⁵¹ oraz trwających dalszych czynnościach wyjaśniających⁵². Sprawę dotyczącą odprowadzania nieczystości płynnych do rzeki Struga przekazano⁵³ we wrześniu 2022 r. do załatwienia przez Wójta Tarnowa Opolskiego zgodnie z kompetencjami określonymi w przepisach ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁵⁴ oraz ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków⁵⁵.

GIOŚ w grudniu 2022 r.⁵⁶ uznał za bezzasadną skargę złożoną w lipcu 2022 r. przez zgłaszającego powyższe zdarzenia. Nie stwierdzono bowiem nierzetelnych działań kontrolnych WIOŚ w sprawie zlewania nieczystości do rzeki Struga w Przyworach lub nieprawidłowości w działaniach organów Inspekcji Ochrony Środowiska w sprawie uciążliwej działalności zakładu będącego przedmiotem zgłoszeń.

(akta kontroli str. 1953-1962, 1989-2140)

1.4-1.5 WIOŚ prowadził kontrole podmiotów korzystających ze środowiska na podstawie m.in. rocznych planów pracy ustalonych na lata 2021-2022, które uwzględniały wytyczne GIOŚ opisane w pkt 1.8 niniejszego obszaru wystąpienia pokontrolnego.

W okresie III kwartał 2021 r. - III kwartał 2022 r. inspektorzy WIOŚ przeprowadzili łącznie 390 kontroli podmiotów korzystających ze środowiska, w tym:

- 90 kontroli, których przedmiotem było przestrzeganie decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska oraz przestrzegania zakresu, częstotliwości i sposobu prowadzenia pomiarów wielkości emisji i jej wpływu na stan środowiska – w zakresie zapobiegania zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i wód podziemnych, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o IOŚ;

- 149 kontroli, których przedmiotem było przestrzeganie warunków ustalonych w decyzjach wydanych na podstawie ustawy Prawo wodne oraz przestrzeganie warunków ustalonych w pozwoleniach zintegrowanych w zakresie pobranych wód oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniami, o których mowa w art. 335 ust. 5 ustawy Prawo wodne oraz

- 151 kontroli interwencyjnych (bez ustalonego podmiotu) w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, w tym 121 w III kw. 2022 r.

Ponadto przeprowadzono sześć kontroli w zakresie przestrzegania przepisów o odpadach wydobywczycy oraz 53 kontrole podmiotów prowadzących produkcję rolną oraz działalność, w ramach której są przechowywane nawozy naturalne lub stosowane nawozy w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

(akta kontroli str. 419)

Badaniem objęto 18 protokołów kontroli planowych i pozaplanowych (w tym 10 przeprowadzonych w związku z wystąpieniem kryzysu, związanego ze śnięciem

⁴⁹ Protokół kontroli Nr WIOS-Opole 170/2022 z 11 kwietnia 2021 r., Nr WIOS-Opole 280/2022 z 1 czerwca 2022 r. oraz Nr WIOS-Opole 576/2022 z 8 września 2022 r.

⁵⁰ W terminie od 36 do 38 dni od daty otrzymania zgłoszenia.

⁵¹ Przy piśmie WI.7024.39.2022.AW z 19 maja 2022 r.

⁵² Przy piśmie WI.7024.67.2022.AW z 7 lipca 2022 r.

⁵³ Przy piśmie WI.7024.199.2022.MK z 26 września 2022 r.

⁵⁴ Dz. U. z 2022 r., poz. 2519.

⁵⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 537, ze zm.

⁵⁶ Przy piśmie DP-ZSW.051.143.2022 z 30 grudnia 2022 r.

ryb w Odrze)⁵⁷. Analiza protokołów kontroli wykazała, że przed wszczęciem kontroli ujętych w planach pracy WIOŚ zawiadamiano przedsiębiorców o zamiarze ich wszczęcia na zasadach określonych w art. 48 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców⁵⁸. Zawiadomień takich nie przekazano ośmiu kontrolowanym podmiotom, w których przeprowadzone zostały kontrole pozaplanowe. O zamiarze wszczęcia kontroli nie informowano również podmiotów niebędących przedsiębiorcami (jednostek sektora finansów publicznych).

W ramach kontroli inspektorzy WIOŚ analizowali ilość odprowadzanych ścieków i ich jakość. W tym celu weryfikowali rejestry odprowadzanych ścieków oraz wyniki pomiarów ich jakości, podlegające - stosownie do art. 304 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo wodne - przekazaniu Inspektorowi. Ustalano ponadto, czy częstotliwość wykonywania tych pomiarów była zgodna z warunkami określonymi w pozwoleniach wodnoprawnych. W przypadkach, w których na dany podmiot został nałożony obowiązek wykonywania badań wody w odborniku ścieków, kontrolą obejmowano wyniki takich badań, częstotliwość ich przeprowadzania i zgodność jakości wód z wymogami zawartymi w pozwoleniu wodnoprawnym. W toku ośmiu kontroli analizowano protokoły oceny stanu technicznej sprawności urządzeń i instalacji służących ochronie środowiska, w trzech przypadkach sprawdzono wywiązywanie się przez kontrolowany podmiot z obowiązku wykonywania przeglądów eksploatacyjnych urządzeń służących do odprowadzania ścieków (przeгляд zeszytów eksploatacyjnych lub protokołów z przeglądów), a w dziewięciu pobrano od przedstawicieli kontrolowanej jednostki oświadczenia o wystąpieniu lub braku w określonym czasie awarii urządzeń, mających wpływ na jakość i ilość odprowadzanych ścieków. W 11 przypadkach, na podstawie oświadczeń kontrolowanych ustalano, czy, a jeśli tak, to jakie substancje chemiczne były stosowane w zakładowych oczyszczalniach ścieków i/lub w procesie produkcyjnym oraz pobierano karty charakterystyk tych substancji. W przypadku kontroli oczyszczalni, do której ścieki odprowadzało wiele podmiotów, oprócz powyższych czynności kontrolnych, analizie poddano również ilość dopływających i odpływających oczyszczonych ścieków oraz wyniki kontroli przeprowadzonych przez spółkę, będącą właścicielem oczyszczalni. W zakładach, z których ścieki były odprowadzane do urządzeń kanalizacyjnych innych podmiotów, weryfikowano umowy na ich odbiór. Ponadto, w drodze oględzin sprawdzono wywiązywanie się przez kontrolowane podmioty z określonych w pozwoleniach wodnoprawnych obowiązków, dotyczących utrzymywania w należyłym stanie urządzeń służących do odprowadzania ścieków lub odborników ścieków. W 11 zakładach przeprowadzono oględziny urządzeń lub instalacji służących do oczyszczania bądź odprowadzania ścieków, a ich wyniki utrwalano są za pomocą środków technicznych.

W czterech spośród 18 kontrolowanych zakładów pobrane zostały próbki oczyszczonych ścieków, a w jednym z nich również próbki wody poniżej i powyżej wylotu ścieków do Odry. Zakres badań we wszystkich czterech zakładach obejmował również inne wskaźniki niż określone w pozwoleniach wodnoprawnych. Dwa

⁵⁷ W siedmiu zakładach kontroli poddano przestrzeganie warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych i pozwoleniach zintegrowanych, w trzech - przestrzeganie przepisów dotyczących wprowadzania do urządzeń kanalizacyjnych, będących własnością innych podmiotów, ścieków przemysłowych zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego, w trzech zakładach zakres kontroli obejmował oba ww. elementy, w czterech - przestrzeganie wymagań ochrony środowiska przez prowadzących instalacje wymagające uzyskania pozwolenia zintegrowanego (w jednym z nich również zagadnienia związane z odprowadzaniem ścieków do kanalizacji innego podmiotu), a w jednym - stosowanie przepisów ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2336).

⁵⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 221, ze zm.

zakłady⁵⁹ były objęte kontrolą⁶⁰ w ramach cyklu związanego z kryzysem ekologicznym na Odrze. Zakres przedmiotowy przeprowadzonych kontroli objętych powyższym badaniem uwzględniał ogólne kierunki działania, zalecenia i wytyczne GIOŚ opisane w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

Inspektorzy WIOŚ nie posiadali wiedzy na temat utrwalania przez podmioty korzystające ze środowiska wyników własnych pomiarów wody. Ponadto Inspektor wyjaśnił, że (...) *Powyższe wynika z faktu, iż za pobór prób, ich utrwalenie oraz analizę odpowiadają akredytowane laboratoria wykonujące powyższe czynności na zlecenie podmiotów lub ich własne akredytowane jednostki. Inspektorzy podczas kontroli bazują na przedłożonych przez kontrolowanego sprawozdaniach i to one podlegają analizie podczas kontroli.*

(akta kontroli str. 1339-1340, 1398-1498, 1500-1845)

1.6 WIOŚ otrzymywał, zgodnie z art. 304 ust. 1 Prawa wodnego, od podmiotów korzystających z wód, wyniki pomiarów ilości i jakości wprowadzanych ścieków do wód w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym.

W latach 2021-2022 w wyniku kontroli⁶¹ dokumentacji dotyczącej wyników badań ilości i jakości⁶² ścieków wprowadzanych do wód lub ziemi w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym lub w pozwoleniu zintegrowanym, inspektorzy WIOŚ stwierdzili nieprawidłowości w 23 przypadkach, które najczęściej (13) były skutkiem oceny wyników pomiarów przedkładanych przez podmiot zobowiązany, a w dwóch – nieuznania wyników wymaganych pomiarów. Pozostałe osiem przypadków dotyczyło: 1/ nieuznania niektórych wyników badań, a w części z nich stwierdzono przekroczenie dozwolonych parametrów określonych dla odprowadzanych ścieków (jeden przypadek), 2/ stwierdzenia niewykonania wymaganych pomiarów (trzy), 3/ stwierdzenia niewykonania niektórych wymaganych pomiarów oraz nieuznania części z nich (trzy), 4/ braku przeprowadzenia lub nieuznania części badań oraz stwierdzenia przekroczenia dopuszczalnych parametrów (jeden przypadek).

Jak wyjaśnił Inspektor Wojewódzki, w przypadku gdy kontrole dokumentacyjne wskazywały na niespełnienie wymagań określonych w udzielonym danemu podmiotowi pozwoleniu, nie była sporządzana adnotacja z czynności kontrolnych, a dokonane ustalenia stanowiły materiał służący przygotowaniu kontroli w terenie.

(akta kontroli str. 411-414, 1341)

1.7 Inspektor podejmował działania następcze w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami w wyniku przeprowadzonych kontroli opisanych w poprzedniej części wystąpienia pokontrolnego (pkt 1.4-1.6).

W wyniku czynności kontrolnych WIOŚ nałożył opłaty podwyższone w łącznej kwocie 1 744,6 tys. zł oraz wydał jedną decyzję na podstawie art. 365 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁶³ wstrzymującą z dniem 1 maja 2022 r. użytkowanie instalacji do hodowli trzody chlewnej powyżej 2 000 stanowisk o wadze powyżej 30 kg bez wymaganego pozwolenia zintegrowanego.

⁵⁹ PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A – Oddział Elektrownia Opole oraz Tameh Polska sp. z o.o. Zakład Wytwarzania Blachownia w Kędzierzynie-Koźlu.

⁶⁰ W okresie od 18 sierpnia do 2 grudnia 2022 r.

⁶¹ Wyniki były dokumentowane za pomocą adnotacji z czynności kontrolnych.

⁶² Kontrole oparte na analizie badań automonitoringowych m.in. pomiarów jakości i ilości odprowadzanych ścieków oraz pomiarów ilości pobieranej wody są dokumentowane w formie Adnotacji z kontroli w oparciu o dokumenty na podstawie badań automonitoringowych, które zamieszcza się w rejestrze ISK.

⁶³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2556, ze zm.

Nie wydawano decyzji wstrzymujących działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań związanych z ochroną środowiska lub naruszeniem warunków korzystania ze środowiska w zakresie gospodarki ściekowej.

(akta kontroli str. 411-414, 1939-1943)

1.8 Inspektor ustalił na lata 2021-2022, w porozumieniu z Wojewodą Opolskim, kierunki działania oraz roczne plany pracy WIOŚ. Dokumenty te uwzględniały wytyczne GIOŚ w zakresie prowadzenia działalności kontrolnej.

W dokumencie GIOŚ z 26 listopada 2020 r. pn. *Ogólne kierunki działania Inspekcji Ochrony Środowiska w latach 2021-2025 (z perspektywą do 2030 r.)* założono przeprowadzanie kontroli przede wszystkim w tych zakładach, których działalność z uwagi na ich charakter oraz wielkość mogła w sposób istotny oddziaływać na środowisko. Spośród dziewięciu najważniejszych celów, których osiągnięcie miało nastąpić do 2025 r. jeden obejmował poprawę jakości wód powierzchniowych i podziemnych, Morza Bałtyckiego oraz gospodarowania zasobami wodnymi. Realizacji tego celu służyć miały w szczególności: 1/ przeprowadzanie kontroli w zakładach, które na podstawie decyzji określających warunki korzystania ze środowiska wprowadzają ścieki do wód lub ziemi, 2/ ocena wyników pomiarów wykonywanych przez podmioty zobowiązane do ich wykonywania i przedkładania organom IOŚ oraz 3/ wykonywanie przez CLB na zlecenie inspektoratów wojewódzkich, podczas kontroli, pomiarów jakości ścieków odprowadzanych z oczyszczalni. W zakresie monitoringu przewidziano rozszerzenie dotychczasowego zakresu monitoringu wód powierzchniowych o monitoring substancji priorytetowych określonych w dyrektywach unijnych oraz zakresu zapewnienia jakości pomiarów biologicznych i chemicznych, dla potrzeb oceny stanu wód powierzchniowych poprzez utworzenie Krajowego Laboratorium Referencyjnego do spraw wód powierzchniowych. Ponadto wskazano, że działania będą realizowane ze środków PGW Wody Polskie oraz budżetowych Inspekcji Ochrony Środowiska.

Działalność Inspekcji Ochrony Środowiska we wskazanym okresie miała również na celu przeciwdziałanie poważnym awariom, poprzez działania kontrolne podejmowane przy współpracy z organami Państwowej Straży Pożarnej⁶⁴. Założono przeprowadzenie kontroli podmiotów, których działalność mogła stanowić przyczynę powstania poważnych awarii, ze szczególnym uwzględnieniem zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych.

(akta kontroli str. 159-170)

W *Wytycznych do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska w 2022 r.* GIOŚ wskazał, że w planie kontroli powinny zostać ujęte zakłady I i II kategorii ryzyka oraz zakłady podlegające kontroli w ramach realizowanych w 2022 r. cykli kontrolnych, natomiast nie przewidziano umieszczenia w nim zakładów z III, IV i V kategorii, z wyjątkiem: 1/ kontroli zakładów objętych cyklami kontrolnymi, 2/ kontroli, których realizacja umożliwiała przygotowanie raportów, sprawozdań i informacji oraz realizację zadań kontrolnych wynikających z zawartych porozumień, 3/ kontroli zakładów skontrolowanych w poprzednim roku, w których stwierdzono naruszenia, w wyniku których mogło nastąpić lub nastąpiło zagrożenie lub zanieczyszczenie środowiska określone w danej klasie⁶⁵.

(akta kontroli str. 175-202)

⁶⁴ Dalej: PSP.

⁶⁵ 2 od 2.1-2.4.

Według zasad prowadzenia kontroli ujętych w ISK, do zakładów I kategorii ryzyka, podlegających corocznej kontroli WIOŚ, zaliczone zostały:

- a) zakłady dużego ryzyka wystąpienia awarii,
- b) zakłady przetwarzania zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego,
- c) zakłady przetwarzania zużytych baterii lub zużytych akumulatorów,
- d) instalacje energetycznego spalania paliw stosujące ciężki olej opałowy,
- e) zakłady podlegające kontroli z zakresu transgranicznego przemieszczania odpadów w przypadku zezwolenia wstępnego na przywóz odpadów niebezpiecznych – jeżeli w roku poprzedzającym wykonanie planu nie funkcjonowało zezwolenie na przywóz odpadów do instalacji i nie toczy się postępowanie w sprawie jego wydania, wówczas możliwe było nieuwzględnienie zakładu w planie kontroli,
- f) wielkoprzemysłowe fermy tuczu trzody chlewnej.

Do II kategorii zakładów, podlegających kontroli nie rzadziej niż raz na trzy lata, zaliczono natomiast:

- a) zakłady zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnej awarii przemysłowej,
- b) zakłady podlegające rozporządzeniu nr 166/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 stycznia 2006 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń i zmieniające dyrektywę Rady 91/689/EWG i 96/61/WE⁶⁶,
- c) instalacje IPPC stwarzające największe zagrożenie, podlegające pod Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie emisji przemysłowych (zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola)⁶⁷, z uwagi na ustawowy wymóg kontroli co najmniej raz na trzy lata, chyba że wynik analizy ryzyka wykaże konieczność przeprowadzenia kontroli z większą częstotliwością. (akta kontroli str. 322-325)

W ww. wytycznych GIOŚ zwrócił uwagę, aby kontrole interwencyjne podejmowane w celu przeciwdziałania popełnienia przestępstwa lub wykroczenia dominowały w grupie kontroli interwencyjnych, a czas pracy inspektorów wchodzących w skład grup zadaniowych został ustalony tak, aby 70% ich czasu pracy było poświęcone na realizację zadań interwencyjnych oraz działań podejmowanych na podstawie art. 10b ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska (tj. czynności podejmowanych w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia przeciwko środowisku). GIOŚ określił również zadania priorytetowe dla grup zadaniowych, obejmujące w szczególności zagadnienia związane z gospodarowaniem odpadami, rekomendując jednocześnie wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska określenie zadań priorytetowych specyficznych dla danego województwa, tj. zadań, które będą istotnie oddziaływały na ograniczenie działań przestępczych w zakresie korzystania ze środowiska.

(akta kontroli str. 186)

W *Wytycznych do planowania działalności Inspekcji Ochrony Środowiska w 2021 r.* GIOŚ również wskazał na konieczność uwzględnienia w planach pracy wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska zakładów mieszczących się w I i II kategorii ryzyka, tak, aby częstotliwość kontroli prowadzonych w tych zakładach odpowiadała zasadom określonym w ISK. Odmienne niż w wytycznych na 2022 r. GIOŚ uregulował kwestię prowadzenia kontroli w zakładach kategorii od III do V, gdyż

⁶⁶ Dz. Urz. UE L 33 z 04.02.2006, str. 1 ze zm.

⁶⁷ Dz. Urz. UE L 334 z 17.12.2020, str. 17

decyzję o ich umieszczeniu w planie pracy mieli podejmować wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska (z wyłączeniem kontroli w zakładach prowadzonych w ramach cykli kontrolnych).

(akta kontroli str. 186)

W wytycznych GIOŚ obowiązujących w latach 2021-2022, jako jedno z priorytetowych zadań określono przeprowadzenie cyklu kontrolnego dotyczącego oczyszczalni ścieków położonych w aglomeracjach o RLM równej lub większej niż 10 tys., pod kątem oceny spełnienia warunków w zakresie jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych i zintegrowanych, ze szczególnym uwzględnieniem substancji biogenych, wraz z pomiarami jakości ścieków odprowadzanych z tych oczyszczalni wykonanymi na zlecenie WIOŚ zgodnie z obowiązującymi przepisami.

(akta kontroli str. 181-182, 243)

Przyjęte przez GIOŚ ogólnopolskie cele kontrolne na lata 2021-2022⁶⁸ określone w ww. wytycznych obejmowały przede wszystkim zagadnienia związane z gospodarką odpadami. Trzy spośród tych celów dotyczyły jakości wód powierzchniowych, tj.: 1/ kontroli przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz w pozwoleniach zintegrowanych; 2/ kontroli przestrzegania przepisów dotyczących wprowadzania do urządzeń kanalizacyjnych, będących własnością innych podmiotów, ścieków przemysłowych zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego oraz 3/ kontroli podmiotów prowadzących produkcję rolną oraz działalność, w ramach której przechowywane są nawozy naturalne lub stosowane nawozy w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. W planie pracy WIOŚ za ten okres kontrolą z punktu widzenia dwóch pierwszych celów zaplanowano objąć 76 podmiotów⁶⁹. Tym samym w planach pracy WIOŚ uwzględniano również zapobieganie zanieczyszczaniu Odry i jej dopływów.

(akta kontroli str. 212-218, 244-247)

Pracownicy WIOŚ uzgodnili z Opolskim Komendantem Wojewódzkim PSP wykaz kontrolowanych zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej. Na lata 2021-2022 zaplanowano przeprowadzenie kontroli w ośmiu zakładach o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej i w pięciu zakładach o zwiększonym ryzyku awarii, odprowadzających ścieki do wód powierzchniowych lub do kanalizacji innych podmiotów. W 2021 r. zaplanowano objęcie kontrolą 20 zakładów mieszczących się w I kategorii ryzyka i 62 zakłady mieszczące się w II kategorii, a w 2022 r. odpowiednio 20 i 28 takich zakładów.

(akta kontroli str. 220-236, 280-296)

W planie pracy WIOŚ na 2022 r. wskazano cel i przesłanki podejmowania kontroli nieplanowych, tj. konieczność jej przeprowadzenia mogła wynikać z ustaleń, wynikających z czynności prowadzonych na podstawie art. 10b ustawy o IOŚ oraz ujawnionych w ramach działań grupy zadaniowej. Konieczność podjęcia kontroli pozaplanowej mogła wynikać również m.in. ze współpracy z organami ścigania i innymi służbami, uzgodnień z Departamentem Zwalczania Przeszłości Środowiskowej GIOŚ w celu wdrożenia działań krzyżowych, wniosku o podjęcie kontroli, wniosku o interwencję, zgłoszenia zanieczyszczenia środowiska, jak też ustaleń zrealizowanej kontroli. W planie tym ustalono zadania priorytetowe dla grupy zadaniowej tożsame ze wskazanymi w wytycznych GIOŚ, tj. zadania dotyczące

⁶⁸ W liczbie 57 w 2021 r. oraz 58 w 2022 r..

⁶⁹ 32 podmioty w 2022 r. oraz 44 w 2021 r.

w szczególności gospodarowania odpadami. Poza wymienionymi zadaniami, Inspektor Wojewódzki nie określił innych zadań priorytetowych dla ww. grupy.

(akta kontroli str. 208-209)

W planach pracy WIOŚ na lata 2021-2022 przewidziano również realizację kontroli w ramach trzech ogólnopolskich cykli kontrolnych, m.in. w ramach cyklu kontroli oczyszczalni ścieków położonych w aglomeracjach o RLM równej lub większej niż 10 tys. pod kątem oceny spełnienia warunków w zakresie jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych i zintegrowanych, ze szczególnym uwzględnieniem substancji biogenych, wraz z pomiarami jakości ścieków odprowadzanych z tych oczyszczalni, wykonanymi na zlecenie WIOŚ.

(akta kontroli str. 204, 243)

Wojewoda Opolski, uzgadniając plany pracy WIOŚ, zaakceptował przyjęte kierunki działania i nie postulował wprowadzenia dodatkowych zapisów dotyczących zapobiegania zanieczyszczeniu Odry.

(akta kontroli str. 1337, 1341)

1.9 W okresie objętym kontrolą w WIOŚ nie dokonywano analiz i ocen przestrzegania przepisów, o których mowa w art. 2 ust. 1 o IOŚ w zakresie ochrony wód powierzchniowych (zapobieganie zanieczyszczeniu Odry), co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 1340-1341)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W okresie objętym kontrolą Inspektor nie dokonywał pisemnych analiz i ocen przestrzegania na terenie województwa opolskiego przepisów w zakresie zapobiegania zanieczyszczeniu wód, co stanowiło naruszenie art. 5 ust. 4 pkt 4 w związku z art. 2 ust. 1 pkt 17a ustawy o IOŚ. Zgodnie z tymi przepisami wojewódzki inspektor ochrony środowiska, kierując działalnością Inspekcji Ochrony Środowiska na obszarze województwa dokonuje analiz i ocen przestrzegania przepisów, o których mowa w art. 2 ust. 1, w tym w zakresie wykonywanie zadań określonych w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne⁷⁰.

W powyższej sprawie Inspektor wyjaśnił, że (...) *analiza i ocena przestrzegania przepisów, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 17a ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska dokonywana jest podczas wykonywanych kontroli planowych i pozaplanowych w tym interwencyjnych, w trakcie, których sprawdzana jest realizacja celów w zakresie ochrony wód, w tym kontrola ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz w pozwoleniach zintegrowanych a także przepisów dotyczących wprowadzania do urządzeń kanalizacyjnych będących własnością innych podmiotów ścieków przemysłowych zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego. Tego rodzaju kontrole wynikające z ustawy Prawo wodne obejmują również kontrole podmiotów prowadzących produkcję rolną oraz działalność, w ramach której są przechowywane nawozy naturalne lub stosowane nawozy, w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.*

(akta kontroli str. 1336, 1340-1341)

⁷⁰ Dz.U. z 2022 r. poz. 2625, ze zm.

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień NIK zwraca uwagę, że kontrola podmiotów korzystających ze środowiska jest zadaniem WIOŚ wynikającym z art. 2 ust. 1 ustawy o IOŚ. Dodatkowo w art. 5 ust. 4 pkt 4 tej ustawy na wojewódzkie jednostki Inspekcji Ochrony Środowiska nałożono obowiązek dokonywania analiz i ocen przestrzegania określonych przepisów. Nie sposób zatem zgodzić się z treścią złożonego wyjaśnienia, w którym dokonywanie analiz i ocen przestrzegania przepisów wskazanych aktów prawnych utożsamiono z przeprowadzaniem kontroli w zakresie przestrzegania tych przepisów, ponieważ są to dwa odrębne zadania nałożone na WIOŚ.

Jednocześnie NIK zauważa, że sposób gromadzenia w ISK danych z pozwoleń wodnoprawnych, jak również sposób ewidencjonowania wyników pomiarów, prowadzonych przez zobowiązane do tego podmioty, nie sprzyjały rzetelnemu wypełnianiu obowiązku dokonywania przedmiotowych analiz i ocen. Pozwolenia były bowiem zamieszczone w systemie ISK w postaci nieedytowalnych plików, a wgląd w treść każdego z nich był możliwy po wyborze podmiotu, któremu pozwolenie zostało udzielone. Również sposób ewidencjonowania wyników pomiarów, prowadzonych przez zobowiązane do tego podmioty i przekazywanych Inspektorowi, nie umożliwiał pełnego ich wykorzystania w procesie planowania. Wyniki te były gromadzone w formie papierowej oraz w systemie EZD w postaci plików PDF. Tym samym głównym źródłem informacji o czynnikach znacząco oddziałujących na jakość wód były wyniki uprzednio prowadzonych kontroli, co nie zapewniało pełnej identyfikacji zagrożeń dla stanu wód i bieżącego reagowania na takie zagrożenia. Tym samym zdaniem NIK, brak dokonywania analiz i ocen w połączeniu z ograniczonym dostępem do zbiorczych danych o ilościach i parametrach ścieków, zmniejszał zasób wiedzy Inspektoratu w procesie oceny zagrożenia dotyczącego zanieczyszczenia wód powierzchniowych koniecznej do rzetelnego planowania działalności kontrolnej WIOŚ.

Ponadto NIK zwraca uwagę, że zgodnie ze standardem kontroli zarządczej nr 16 i 17, o którym mowa w części II lit. D „Informacja i komunikacja”, załącznika do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, *osobom zarządzającym i pracownikom należy zapewnić, w odpowiedniej formie i czasie, właściwe oraz rzetelne informacje potrzebne do realizacji zadań. Ponadto należy zapewnić efektywne mechanizmy przekazywania ważnych informacji w obrębie struktury organizacyjnej jednostki.*

(akta kontroli str. 420-426, 1348-1349, 2240)

2. Pracownicy Grupy nie wywiązywali się z obowiązku realizacji zadania dotyczącego prowadzenia bieżącej analizy stanu zagrożenia w celu typowania źródeł i podmiotów podejrzanych o możliwość popełnienia przestępstwa lub wykroczenia przeciwko środowisku. Zadanie to określone zostało w § 1 lit. i) zarządzenia powołującego Grupę.

Do czasu pozyskania informacji związanych z wystąpieniem kryzysu ekologicznego na Kanale Gliwickim (opisanym w drugim obszarze wystąpienia pokontrolnego), a następnie w Odrze, aktywność Grupy była ograniczona głównie do podejmowania działań, które miały na celu przeciwdziałanie wykroczeniom i przestępstwom w zakresie gospodarki odpadami. Powyższe, według wyjaśnień Pierwszego Naczelnika Wydziału Inspekcji, pełniącego jednocześnie funkcję Koordynatora Grupy, stanowiło realizację wydanych przez GIOŚ *Wytycznych do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska.*

Inspektor wyjaśnił ponadto: *Główny Inspektor Ochrony Środowiska zwrócił się o utworzenie w każdym wioś wyodrębnionej w ramach w ramach wydziału inspekcji stałej grupy interwencyjno-wyjazdowej lub innej grupy o charakterze zadaniowym,*

której głównym zadaniem miało być wykrywanie i przeciwdziałanie przestępstwom i wykroczeniom przeciwko środowisku. W ww. piśmie GIOŚ wskazał komponent w sposób szczególnie dotknięty zjawiskiem zintensyfikowania działalności przestępczej w obszarze ochrony środowiska, tj. rynek gospodarowania odpadami. Z treści przytoczonego pisma w sposób jednoznaczny wynika, że działania realizowane przez nowo tworzone grupy zadaniowe powinny być szczególnie mocno ukierunkowane na zwalczanie tzw. szarej strefy w gospodarce odpadami i (...) Grupa realizowała głównie zadania dot. gospodarki odpadowej. Wyjaśnił również, że pojedyncze działania interwencyjne realizowane przed wystąpieniem „kryzysu ekologicznego na Odrze” na podstawie art. 10b ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska w ramach gospodarki wodno-ściekowej, były realizowane wyłącznie jako uzupełnienie działań prowadzonych przez Wydział Inspekcji w powyższym zakresie.
(akta kontroli str. 36-38, 1336-1338, 1355-1357)

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień NIK zwraca uwagę, że Grupa została powołana w celu ujawniania i eliminowania przestępstw i wykroczeń przeciwko środowisku jako całości. W zarządzeniu w sprawie jej utworzenia nie wyszczególniono elementów środowiska, które stanowiłyby wyłączny obszar jej działalności. Jednocześnie w *Wytycznych do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska w 2022 r.* GIOŚ rekomendował, aby przy planowaniu zadań w zakresie przeciwdziałania i wykrywania przestępstw i wykroczeń przeciwko środowisku, oprócz zadań wskazanych w wytycznych, określić również zadania priorytetowe specyficzne dla danego województwa, tj. zadania, które będą w istotny sposób oddziaływać na ograniczenie zjawisk przestępczych w zakresie korzystania ze środowiska, specyficznych dla danego województwa.

W wyniku ograniczenia zakresu działalności Grupy jej członkowie nie przeprowadzali analiz, mających na celu identyfikację zagrożeń dla stanu ekologicznego wód powierzchniowych, a stosowne działania podejmowane były dopiero po otrzymaniu informacji (zgłoszeń) od innych osób lub podmiotów.

(akta kontroli str. 36-38, 186)

3. W zarządzeniu w sprawie utworzenia Grupy nie wskazano imiennie jej członków (z wyjątkiem Koordynatora Grupy i jego Zastępcy), co zdaniem NIK świadczy o braku wymaganej rzetelności podejmowanych w tym zakresie działań.

Zgodnie ze standardem kontroli zarządczej nr 3 „Struktura organizacyjna”, o którym mowa w części II lit. A „Środowisko wewnętrzne”, załącznika do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r., *zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności jednostek, poszczególnych komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny. Aktualny zakres obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności powinien być określony dla każdego pracownika.*

W Planie pracy WIOŚ na 2022 r. wskazano, że w skład Grupy wchodzi dwóch wyznaczonych przez Inspektora Wojewódzkiego pracowników i jej koordynator oraz że wszyscy pracownicy wchodzący w skład Grupy zatrudnieni są w Wydziale Inspekcji na stanowiskach inspektorów. Koordynator Grupy wyjaśnił, że zadania Grupy realizowali każdorazowo przydzieleni inspektorzy, posiadający odpowiednią wiedzę i doświadczenie w poszczególnych sprawach. Powyższe wskazuje, że zadania przypisane Grupie były wykonywane w ramach funkcjonującego w WIOŚ Wydziału Inspekcji. Koordynatorem Grupy był Pierwszy Zastępca Naczelnika tego Wydziału, a Zastępcą Koordynatora – Starszy Specjalista.

Jak wyjaśnił Inspektor Wojewódzki, *wskazanie z imienia i nazwiska pozostałych członków Grupy nie było przez GIOŚ wymagane, a fakt ich niewskazania nie był*

kwestionowany. Jak pokazały doświadczenia ok. dwóch lat działania grupy, fakt niewskazania imiennie członków Grupy nie wpłynął w żaden sposób na jej działalność. Ponadto stan osobowy Inspektorów Inspekcji Ochrony Środowiska zatrudnionych w tut. Inspektoracie uniemożliwił skierowanie konkretnych pracowników do wykonywania wyłącznie zadań wynikających z art. 10b ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska. (...) działania operacyjne realizowane były przez każdorazowo wskazywanych inspektorów posiadających odpowiednią wiedzę oraz umiejętności w poszczególnych sprawach.

(akta kontroli str. 36-38, 51, 76, 210-211, 1338-1339, 1356, 1944-1948)

OCENA CZĄSTKOWA

Kontrolowana jednostka w ograniczonym stopniu była przygotowana do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek.

Inspektorat gromadził informacje o czynnikach mających wpływ na jakość wód na obszarze dorzecza Odry, przy czym proces ich pozyskiwania nie gwarantował posiadania pełnej informacji na temat ilości i rodzaju ścieków wprowadzanych do wód. Nie zapewniono też, aby zbiorcze dane o ilości i parametrach ścieków, które zgodnie z wydanymi pozwoleniami wodnoprawnymi i pozwoleniami zintegrowanymi mogły być i były wprowadzane m.in. do wód powierzchniowych były uwzględniane w planowaniu i realizacji zadań kontrolnych. Zaniechano również sporządzania pisemnych analiz i ocen wymaganych przepisami ustawy IOŚ. Posiadane przez WIOŚ zasoby nie umożliwiały także w pełni skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód powierzchniowych. Pomimo odpowiedniego przygotowania technicznego i organizacyjnego, kryzys ekologiczny ujawnił że zasoby osobowe Inspektoratu nie były wystarczające, co skutkowało potrzebą wspierania się pracownikami z innych wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska.

Niezależnie od powyższego, Inspektorat podejmował działania związane z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód powierzchniowych. Inspektorzy WIOŚ przeprowadzali kontrole przestrzegania przepisów o ochronie środowiska, przestrzegania decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska, eksploatacji instalacji i urządzeń chroniących środowisko przed zanieczyszczeniami oraz przestrzegania przepisów o odpadach wydobywczyc. W Inspektoracie zorganizowano obieg otrzymywanych informacji, a obowiązujący sposób i tryb postępowania ze zgłoszeniami dotyczącymi zanieczyszczeń cieków wodnych umożliwiały podejmowanie interwencji również w poza czasem pracy Inspektoratu. W opracowanych planach pracy WIOŚ uwzględniano wytyczne GIOŚ w zakresie prowadzenia działalności kontrolnej, mającej na celu zapobieganie zanieczyszczeniu Odry i jej dopływów.

2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry

Opis stanu faktycznego

2.1-2.2 Do WIOŚ wpływały informacje o zaobserwowaniu śniętych ryb na Kanale Gliwickim począwszy od połowy lipca 2022 r. Podejmowano działania w celu ustalenia przyczyn tego zjawiska, które jednak okazały się nieskuteczne. Po uzyskaniu tych informacji bez zbędnej zwłoki powiadamiano GIOŚ oraz inne podmioty o wynikach podjętych działań.

Pierwszą informację o zaobserwowaniu śniętych ryb w Kanale Kędzierzyńskim⁷¹ Inspektor Wojewódzki otrzymał 13 lipca 2022 r. od dowódcy akcji Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Kędzierzynie-Koźlu. Zgodnie z przekazaną informacją dużą liczbę śniętych ryb zauważono w kanale portowym należącym do Grupy Azoty Zakładów Azotowych Kędzierzyn S.A., a wstępne pomiary wody według informacji przekazanych przez funkcjonariusza PSP nie wykazały zanieczyszczeń⁷².

W wyniku przeprowadzonych w tym samym dniu czynności kontrolnych, pracownicy WIOŚ potwierdzili obecność dużej liczby śniętych ryb we wskazanym miejscu oraz brak oznak zanieczyszczenia. Oględziny innych części Kanału Kędzierzyńskiego, w wyniku których zauważono jedną śniętą rybę, również nie wykazały oznak zanieczyszczenia. (akta kontroli str. 1076-1080)

Kolejne zgłoszenie, dotyczące wystąpienia ok. 140 śniętych ryb w dopływie Odry (tj. w Kanale Gliwickim, przy Śluzie Nowa Wieś) zostało przekazane Inspektorowi 14 lipca 2022 r. przez pracownika Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie - Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gliwicach. Z informacji tej wynikało, że zaobserwowano śnięte ryby po jednorazowym otwarciu śluzy, pomimo braku jakichkolwiek śladów zanieczyszczenia wody.

W tym samym dniu pracownicy WIOŚ przeprowadzili lustrację wskazanego miejsca, która potwierdziła występowanie śniętych ryb przy dolnych wrotach oraz pojedynczych małych sztuk przed śluzą. Badanie wody pobranej z Kanału Gliwickiego: 1/ w rejonie ww. śluzy, 2/ z mostu drogowego na drodze krajowej nr 40 (powyżej śluzy oraz powyżej ujścia Kanału Kędzierzyńskiego do Kanału Gliwickiego) i z Kanału Kędzierzyńskiego (powyżej ujścia tego cieku do Kanału Gliwickiego), wykazało wysoki poziom rozpuszczonego tlenu, który dla wskazanych punktów pomiarowych wynosił 19,3 mg O₂/dm³, 17,8 mg O₂/dm³ i 20,4 mg O₂/dm³. Jednocześnie odczyn pH w badanych punktach wyniósł 9,21, 9,50 i 9,27, a wartość chemicznego zapotrzebowania na tlen (ChZT-Cr) kształtowała się na poziomie 68,3 mg/l, 60,4 mg/l oraz 50,6 mg/l. Analiza próbek wody wykazała również wysoką wartość wskaźników charakteryzujących zasolenie, tj.:

- przewodności elektrycznej właściwej w 20°C (na poziomie odpowiednio: 3 270 μS/cm, 2 710 μS/cm oraz 3 270 μS/cm, przy wartości granicznej, określonej dla wód powierzchniowych II klasy typu rzeka w dolinie o dużym udziale torfowisk⁷³, wynoszącej nie więcej niż 570 μS/cm);

⁷¹ Droga wodna łącząca Kanał Gliwicki z Zakładami Azotowymi w Kędzierzynie-Koźlu.

⁷² Z informacji tej nie wynikało jaki był zakres przeprowadzonych pomiarów.

⁷³ Wyniki badań odniesiono do wartości ujętych w tabeli nr 16 załącznika nr 7 oraz w załączniku nr 14 do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U. poz. 1475). Dalej: rozporządzenie w sprawie klasyfikacji wód. Według przekazanej WIOŚ informacji Regionalnego Wydziału Monitoringu Środowiska w Opolu typ tego cieku to Rz_org.

- chlorków (892 mg/l, 742 mg/l oraz 896 mg/l), których zawartość w badanych próbkach była zbliżona do najwyższej dopuszczalnej wartości określonej dla ścieków przemysłowych, wynoszącej nie więcej niż 1000 mg/l⁷⁴; w § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych określono, że ścieki przemysłowe o sumarycznym stężeniu chlorków i siarczanów powyżej 1500 mg/l, oraz wody pochodzące z odwodnienia zakładów górniczych niezależnie od sumy stężeń chlorków i siarczanów, mogą być wprowadzane do śródlądowych wód powierzchniowych płynących - jeżeli sumaryczna zawartość stężeń chlorków i siarczanów w tych wodach, wyliczona przy założeniu pełnego wymieszania, nie przekroczy 1000 mg/l; w ramach przeprowadzonego badania nie oznaczono jednak zawartości siarczanów w pobranej wodzie.

Podczas poboru wszystkich trzech próbek w wodzie stwierdzono widoczne zakwity.

Informację o wynikach badań Inspektor Wojewódzki przekazał 2 sierpnia 2022 r. do Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Opolu⁷⁵, stwierdzając m.in., że wysoki poziom chlorków nie mógł stanowić przyczyny śnięcia ryb.

W trakcie kontroli NIK, w odniesieniu do powyższego stwierdzenia wyjaśnił: *w analizowanych miesiącach pierwszego półrocza 2022 roku na rz. Kłodnica (ujście do rz. Odry) odnotowywano już wyższe ilości chlorków tj. w styczniu (1904 mg/l) i kwietniu (1013 mg/l) co jednak nie miało wpływu na wartości tlenu rozpuszczonego, nie przekraczającego wówczas wartości 12,5 mgO₂/dm³. W powyższym okresie nie stwierdzono śnięcia ryb zarówno w rz. Odrze jak i Kanału Gliwickiego na obszarze województwa opolskiego. Brak było zatem podstaw do wskazania jednoznacznie i bezpośrednio przyczyny śnięcia ryb związanej z oznaczonymi wskaźnikami zasolenia. Konieczna była szersza analiza przyczyny śnięcia.*

(akta kontroli str. 1049-1071, 1215-1222, 1345)

Informacje o występowaniu martwych ryb w Odrze i jej dorzeczu WIOŚ uzyskiwał w lipcu 2022 r. także od innych osób i podmiotów.

W dniu 27 lipca 2022 r. osoba fizyczna (wędkarz) poinformowała o systematycznym pojawianiu się śniętych ryb w wodach Kanału Gliwickiego - na odcinku od śluzy Sławęcice do śluzy Kłodnica. W przekazanej wiadomości zgłaszający informował o *tonach ryb, które uśmiercił truciciel.*

W wyniku przeprowadzonej 29 lipca 2022 r. wizji linii brzegowej Kanału Gliwickiego na odcinku od Niezdrowic do Śluzy Kłodnica w Kędzierzynie-Koźlu (odcinek o długości ok. 14 km) pracownicy WIOŚ zaobserwowali siedem sztuk śniętych ryb. Jednocześnie nie stwierdzili śladów zanieczyszczeń komunalnych, filmów charakterystycznych dla substancji chemicznych, piany ani uciążliwości zapachowej.

W sprawie sposobu wyboru miejsca poboru prób wody Inspektor wyjaśnił, że (...) *przed poborem prób wód Kanału Gliwickiego w dniu 29 lipca 2022 r. WIOŚ w Opolu posiadał wiedzę o śluzowaniu na Śluzie Kłodnica. Informacje o żegludze na Kanale Gliwickim miały wpływ na miejsca poboru prób. Miejsca poboru prób ustala się indywidualnie w zależności od przedmiotu i rodzaju zgłoszenia. W pierwszej kolejności punkt poboru ustala się w oparciu o informacje otrzymane w zgłoszeniu, czyli na etapie sporządzania zlecenia poboru prób w siedzibie WIOŚ. Następnie w trakcie prowadzonych czynności inspekcyjno-rozpoznawczych w terenie dokonuje*

⁷⁴ Tabela II załącznika nr 4 do rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz.U. poz. 1311). Dalej: rozporządzenie w sprawie substancji szczególnie szkodliwych.

⁷⁵ Dalej: WCZK.

się rozpoznania. W zależności od poczynionych ustaleń weryfikuje się ustalone na pierwszym etapie punkty poboru. Na faktyczne miejsce poboru ma wpływ m.in. skala i wielkość zanieczyszczenia cieku oraz możliwość bezpiecznego i akredytowanego poboru prób.

(akta kontroli str. 1003-1019, 1954-1962, 2235-2243)

Przeprowadzone badanie trzech próbek wody pobranej z Kanału Gliwickiego: 1/ powyżej Śluzy Sławęcice, 2/ przy Zakładach Chemicznych Blachownia (w miejscu wędkowania zgłaszającego), 3/ na wysokości przepustu syfonowego Kłodnicy (poniżej miejsca wędkowania i powyżej Śluzy Kłodnica) wykazało w szczególności:

- wysoką wartość tlenu rozpuszczonego w wodzie 10,6 mg/l, 10,7 mg/l i 10,3 mg/l;
- odczyn pH na poziomie 8,51, 8,66 i 8,47;
- wysoką przewodność elektryczną właściwą - na poziomie 4 320 $\mu\text{S}/\text{cm}$, 4 020 $\mu\text{S}/\text{cm}$ i 3 450 $\mu\text{S}/\text{cm}$;
- zawartość chlorków na poziomie 1 198 mg/l, 1 123 mg/l i 954 mg/l; zawartość chlorków w próbkach pobranych powyżej miejsca, którego dotyczyło zgłoszenie oraz w miejscu zgłoszenia, przekraczała najwyższe dopuszczalne wartości dla substancji zanieczyszczających w ściekach przemysłowych; w próbce pobranej poniżej miejsca zgłoszenia ich wartość była natomiast nieznacznie niższa od ww. wartości dopuszczalnej; jednocześnie nie oznaczono wartości siarczanów w badanej wodzie;
- fosfor ogólny na poziomie 0,45 mg/l, 0,79 mg/l i 0,51 mg/l, przy wartości granicznej, określonej dla wód powierzchniowych II klasy typu rzeka w dolinie o dużym udziale torfowisk, wynoszącej nie więcej niż 0,33 mg/l.

WIOŚ we Wrocławiu 28 lipca 2022 r.⁷⁶ przekazał informację o śnięciu ryb na terenie województwa dolnośląskiego, pomiędzy śluzą Lipki a Oławą, w której wskazał na konieczność sprawdzenia Odry w miejscowości Lipki (położonej przy granicy województw opolskiego i dolnośląskiego). Przeprowadzona w tym samym dniu lustracja rzeki w Brzegu (na wysokości Parku Nadodrzańskiego) oraz w Lipkach (powyżej i poniżej jazu), nie wykazała oznak zanieczyszczenia wody, nie stwierdzono też występowania śniętych ryb. Badanie dwóch próbek wody, pobranych z Odry w Lipkach (700 m poniżej i 800 m powyżej jazu), wykazało podwyższone wartości przewodności elektrycznej właściwej (1 635 $\mu\text{S}/\text{cm}$ i 1 652 $\mu\text{S}/\text{cm}$, przy wartości granicznej dla II klasy jakości wód powierzchniowych typu wielka rzeka nizinna wynoszącej nie więcej niż 850 $\mu\text{S}/\text{cm}$). Odczyn pH wody wynosił 9,03 i 9 (w karcie charakterystyki jednolitej części wód powierzchniowych dla Odry⁷⁷ przewidziano jego maksymalną wartość na poziomie 8,4). Tlen rozpuszczony w wodzie stanowił natomiast 13,3 mg O_2/dm^3 i 13,4 mg O_2/dm^3 . Według informacji ujętych w przekazanym Inspektorowi wystąpieniu Dolnośląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, stwierdzony poziom tlenu rozpuszczonego w badanych próbkach wody⁷⁸, jak również poziom nasycenia tlenem⁷⁹, były znacznie wyższe od wartości tych parametrów, charakterystycznych dla Odry w okresie letnim (tj. w okresie podwyższonych temperatur oraz niższych stanów wody). W przekazanym protokole stwierdzono ponadto, że wizualna ocena stanu wody nie wykazała obecności zakwitu, dlatego też wysoki poziom nasycenia tlenem wskazywał

⁷⁶ E-mail godz. 9:34.

⁷⁷ Od Małej Panwi do granic Wrocławia.

⁷⁸ Zgodnie z przekazanym protokołem kontroli, wyniki pomiarów próbek wody pobranej z Odry 1/ poniżej Jazu Lipki, 2/ na wysokości ul. Na Grobli w Oławie i 3/ na wysokości Łanów wykazały rozpuszczalność tlenu na poziomie 11,9 mg/l, 12,4 mg/l i 10,9 mg/l.

⁷⁹ Na poziomie 139%, 147,8% i 130,9%.

na jego nienaturalne pochodzenie. Wszystkich badanych próbkach z ponad 80%-owym prawdopodobieństwem wystąpiły pochodne węglowodorów cyklicznych i aromatycznych, a w dwóch punktach: poniżej Jazu Lipki oraz w Oławie z takim samym prawdopodobieństwem potwierdzono obecność mezytylenu⁸⁰, charakteryzującego się działaniem toksycznym na organizmy wodne. Nie stwierdzono obecności mezytylenu w Łanach, tj. w punkcie poboru najbardziej oddalonym od granicy z województwem opolskim.

Analiza wyników badań wód Odry⁸¹, prowadzonych w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska przez GIOŚ - Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Opolu, wykazała, że średnia wartość przewodności elektrycznej w 20°C wód w tej rzece wynosiła od 1 230 do 1 349 $\mu\text{S}/\text{cm}$. Średnie stężenie rozpuszczonego tlenu wyniosło od 10,1 do 11,4 mg/l (przy czym w czerwcu 2020 r. poziom tlenu rozpuszczonego wynosił od 7,8 do 8,8 mg/l), a wartość średnia pH – od 8,0 do 8,1. Wartości tych samych parametrów, oznaczone w wyniku badania prób wody pobranej 28 lipca 2022 r., były zatem wyższe od wskazanych wartości średnich. Analogicznie parametry dla prób wody, pobranych 29 lipca 2022 r. z Kanału Gliwickiego, były również wyższe od średnich wartości uzyskanych w ramach monitoringu prowadzonego przez GIOŚ⁸² w 2019 r., który wykazał średnią wartość przewodności elektrycznej w 20°C na poziomie 2 512 $\mu\text{S}/\text{cm}$, średnie stężenie rozpuszczonego tlenu – 11,9 mg/l (w czerwcu i w sierpniu 2019 r. odpowiednio 8,9 mg/l i 9,1 mg/l) i średnią wartość pH - 8,5.

W sprawie sposobu wykorzystania wyników badań wód Odry w ramach ww. systemu Inspektor wyjaśnił, że (...) ocenę stanu jednolitych części wód powierzchniowych monitorowanych na terenie województwa opolskiego w latach 2016-2021 opracowaną przez Regionalny (...) Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska otrzymał 21 października 2022 r. i (...) wykorzystywał do podejmowanych działań. Otrzymane wyniki z badań w sprawozdaniach CLB GIOŚ z wód rzeki Odry, Kanału Gliwickiego i Kędzierzyńskiego na bieżąco porównywano do zawartych w ww. ocenie wartości. Interpretacja wyników obrazująca aktualny stan wód pozwoliła dodatkowo zaproponować GIOŚ rozszerzenie w zakresie wybranych punktów kontrolnych. Ujęte w ocenie dane są na bieżąco wykorzystywane również podczas analizy wyników badań wód pozostałych dopływów rzeki Odry oraz podmiotów odprowadzające ścieki, wody opadowe lub wody z odwodnienia poprzez dopływy. Opolski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska po otrzymaniu oceny podejmował kontrolę w dodatkowo wytypowanych podmiotach. Ponadto zgodnie z zaleceniem GIOŚ w piśmie (...) z dnia 16 marca 2023 r., dokonywane są przeglądy i weryfikacja planów kontroli na podstawie przedmiotowej oceny oraz wyników badań automonitoringowych. W celu uzupełnienia danych dotyczących zidentyfikowanych zakładów skierowano wystąpienie do organów PGW Wody Polskie. WIOŚ w Opolu w ramach współdziałania z zakresie ochrony środowiska z m.in. organami kontroli przekazywał wyniki badań wód rzeki Odry, Kanału Gliwickiego oraz Kędzierzyńskiego wraz z wnioskami na podstawie analizy do WIOŚ w Katowicach, WIOŚ we Wrocławiu, RDOŚ w Opolu, RDOŚ we Wrocławiu, RZGW w Gliwicach, RZGW we Wrocławiu, KZGW PGW WP, GDOŚ, GIOŚ, Policji i Prokuraturze oraz WCK w Opolu. Jako organ kontrolny WIOŚ w Opolu nie wskazywał kierunków działań, jednakże niezwłocznie realizował rekomendowane przez GIOŚ i Wojewodę Opolskiego działania mające na celu ustalenie przyczyny kryzysu ekologicznego na rzece Odra z wykorzystaniem posiadanej wiedzy pochodzącej z analizy wyników własnych oraz otrzymanej Oceny

⁸⁰ Organiczny związek chemiczny z grupy węglowodorów aromatycznych. Substancja ta nie jest utleniaczem.

⁸¹ Punkty poboru: 1/ Kłodnica, poniżej ujścia rzeki Kłodnicy do Odry, 2/ Obrowiec, 3/ Wróblin, powyżej ujścia Małej Panwi do Odry.

⁸² Punkt poboru: Kanał Gliwicki - Kędzierzyn-Koźle (Kłodnica).

stanu jednolitych części wód powierzchniowych monitorowanych na terenie województwa opolskiego w latach 2016-2021.

(akta kontroli str. 989-1048, 2240-2241)

W okresie od sierpnia do września 2022 r. WIOŚ był 53-krotnie informowany o zdarzeniach mających związek z zanieczyszczeniem wód, z czego 19 zawiadomień dotyczyło obecności śniętych ryb w wodach Odry lub jej dopływów.

W przypadku 10 z ww. 19 zawiadomień wyniki kontroli nie potwierdziły śnięcia ryb⁸³. W jednym przypadku⁸⁴ nie przeprowadzono kontroli z powodu braku potwierdzenia przez służby Straży Miejskiej w Nysie zgłoszenia przekazanego przez funkcjonariusza PSP w Nysie. W pozostałych ośmiu przypadkach stwierdzono występowanie śniętych ryb w wodach Kanału Gliwickiego (sześciokrotnie) oraz w stawach powiązanych z Odrą (dwukrotnie). I tak, w wyniku podejmowanych działań, 18 sierpnia 2022 r. potwierdzono obecność ok. 120 śniętych i „porażonych” ryb w Kanale Gliwickim przy śluźce Nowa Wieś, 29 sierpnia 2022 r., w trakcie kontroli WIOŚ, funkcjonariusze PSP patrolujący wody Kanału Gliwickiego na odcinku od Śluży Nowa Wieś do Śluży Kłodnica poinformowali o stwierdzeniu w zaroślach kilkuset śniętych ryb, a 30 sierpnia 2022 r. potwierdzono występowanie śniętych ryb w wodach Kanału (w protokole kontroli uwzględniono informację o wyłowieniu ok. 80 kg śniętych ryb; oszacowano, że całkowita masa śniętych ryb występujących w tym miejscu wynosi ok. 160 kg). Następnie, 1, 2 i 4 września 2022 r. w wodach Kanału Gliwickiego stwierdzono występowanie śniętych ryb (o szacowanej masie 40 kg, 50 kg i 150 kg).

Pozostałe zgłoszenia przekazywane WIOŚ dotyczyły głównie zanieczyszczeń cieków wodnych w dorzeczu Odry (np. zanieczyszczenia Skoroszyckiego Potoku⁸⁵ srebrną substancją przypominającą rtęć, zanieczyszczenia substancją ropopochodną wód Kanału Gliwickiego na wysokości wrót górnych Śluży Nowa Wieś czy też obecności ciemnej cieczy w rzece Prudnik⁸⁶), jak również identyfikacji wylotów do cieków wodnych, nielegalnych zrzutów ścieków oraz obecności w wodach nielegalnie wrzuconych beczek.

Informacje o potencjalnych zagrożeniach ekologicznych dla wód w dorzeczu Odry pochodziły od pracowników Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, WCZK, Państwowej Straży Rybackiej w Opolu, funkcjonariuszy jednostek PSP i Policji, jak również od osób fizycznych. (akta kontroli str. 506-512)

O zgłoszeniach dotyczących śnięcia ryb oraz o podejmowanych w związku z tym działaniach Inspektor Wojewódzki informował Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Pierwsza informacja dotycząca śnięcia ryb w Kanale Gliwickim oraz w Kanale Kędzierzyńskim została przekazana temu organowi⁸⁷ 15 lipca 2022 r. Inspektor Wojewódzki na bieżąco przekazywał informacje o kryzysie na Odrze również pracownikom WCZK oraz Wojewodzie i Wicewojewodzie Opolskiemu. I tak np.:

- 14 lipca 2022 r. przekazał do WCZK informację o zgłoszeniu dotyczącym występowania śniętych ryb w Kanale Gliwickim i w Kanale Kędzierzyńskim;
- 3 sierpnia 2022 r. poinformował Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego o niewystąpieniu na terenie

⁸³ W tym w jednym przypadku stwierdzono jedną martwą rybę, która najprawdopodobniej wpadła w kraty elektrowni wodnej, oraz jedną rybę, która była martwa od dłuższego czasu.

⁸⁴ Zgłoszenia z 19 sierpnia, dotyczące śnięcia narybku w wodach Nysy Kłodzkiej.

⁸⁵ Lewobrzeżny dopływ Nysy Kłodzkiej.

⁸⁶ Lewobrzeżny dopływ Osobłogi.

⁸⁷ Do Wydziału Promocji i Komunikacji.

województwa opolskiego zjawiska masowego śnięcia ryb (analogiczną informację przekazał Wicewojewodzie Opolskiemu 5 sierpnia 2022 r.);

- 5 sierpnia 2022 r. poinformował Wicewojewodę Opolskiego o wynikach badań wody pobranej 14, 28 i 29 lipca oraz 3 i 4 sierpnia, wskazując na podwyższone stężenie tlenu, wysoką temperaturę wody i miejscami podwyższone pH; zdaniem Inspektora Wojewódzkiego nie były to czynniki, które mogły wywołać śnięcie ryb, do sytuacji tej mogły się natomiast przyczynić okoliczności takie jak niski stan wody w Odrze, brak opadów i długotrwałe upały, jak również wykwity roślin wodnych; zdaniem inspektora wojewódzkiego wysoki poziom chlorków w wodzie spowodowały wody kopalniane;

- w sprawozdaniu z 16 sierpnia 2022 r. o *działaniach podjętych przez WIOŚ w sprawie śnięcia ryb na Kanale Gliwickim i rzece Odrze na terenie województwa opolskiego od dnia 13.07.2022 r.* poinformował Wojewodę Opolskiego, że chlorki, których wysoką wartość w wodach Kanału Gliwickiego stwierdzono w wyniku kontroli przeprowadzonej 14 lipca 2022 r., najprawdopodobniej pochodzą z wód pokopalnianych z terenu województwa śląskiego, zaznaczył jednak, że wysokie wartości chlorków nie mogły stanowić przyczyny śnięcia ryb.

Ponadto Inspektor Wojewódzki przekazywał informacje o sytuacji na Odrze pracownikom WIOŚ w Katowicach i RZGW w Gliwicach (po raz pierwszy informacje takie przekazał 2 sierpnia 2022 r.). (akta kontroli str. 1072-1080, 1092-1209)

W związku z otrzymywanymi informacjami o zagrożeniach pracownicy WIOŚ przeprowadzali rozpoznanie w terenie, w ramach którego dokonywali lustracji terenu na wybranych odcinkach (w przypadku uzyskania informacji o wystąpieniu śniętych ryb w danym miejscu, co do zasady oględzinom poddawano także odcinki cieku powyżej i poniżej tego miejsca). W trakcie przeprowadzania rozpoznania w terenie pozyskiwano informacje od obecnych na miejscu osób, w tym od pracowników PGW Wody Polskie oraz od funkcjonariuszy PSP. Działania te, w większości przypadków, były prowadzone w dniu przyjęcia zgłoszeń, również w godzinach popołudniowych i wieczornych. W dwóch przypadkach kontrole podjęto w następnym dniu, w dwóch innych przypadkach – po dwóch dniach⁸⁸, a w jednym – po pięciu dniach⁸⁹ od dnia otrzymania informacji. W sytuacjach, gdy przedmiotem otrzymywanych zgłoszeń było śnięcie ryb, inspektorzy WIOŚ podejmowali działania w terenie najczęściej w dniu przyjęcia zgłoszenia (po jednym przypadku w następnym dniu oraz po dwóch dniach). Do realizacji zadań związanych z zanieczyszczeniem Odry, w okresie od 13 lipca do końca sierpnia 2022 r. zaangażowanych zostało od trzech do 28 pracowników Wydziału Inspekcji (od 7,7% do 71,8% pracowników), którym udostępniono samochody w liczbie od jednego do sześciu. Pracownicy dokumentowali ustalenia za pomocą fotografii obserwowanych obiektów i terenu. Według wyjaśnień Inspektora Wojewódzkiego działania w zakresie kontroli stanu Odry i jej dopływów były podejmowane w oparciu o własne analizy sytuacji, jak również w oparciu o wytyczne i polecenia otrzymywane od GIOŚ oraz konsultacje prowadzone z przedstawicielami innych organów.

(akta kontroli str. 513-1072, 1370, 1373)

⁸⁸ 1/ Informacja o śnięciu ryb na Kanale Gliwickim z 27 lipca 2022 r., czynności kontrolne 29 lipca 2022 r., w trakcie których potwierdzono śnięcie siedmiu ryb; 2/ Podejrzanie zrzuć ścieków do Odry w Dobrzeńcu Wielkim ujawnione przez operatorów drona GIOŚ 17 sierpnia 2022 r. W trakcie kontroli przeprowadzonej 19 sierpnia 2022 r. nie stwierdzono: śniętych ryb, zanieczyszczenia wód powierzchniowych płynącym ciekim, spienienia wody oraz filmów charakterystycznych dla substancji ropopochodnych.

⁸⁹ Podejrzanie rozszczelnienia nielegalnie wrzuconych beczek po przeterminowanych środkach ochrony roślin w województwie śląskim na terenie dorzecza Odry z 19 sierpnia 2022 r. Oględziny rzeki Mała Panew, przeprowadzone 24 sierpnia 2022 r., nie wykazały widocznych zanieczyszczeń, zmętnienia, piany, plam nieznanych substancji czy zapachu wskazującego na zanieczyszczenie.

W trakcie opisanych powyżej działań 18-krotnie pobrano próbki wody do badania, z tego dziewięciokrotnie w przypadku zgłoszenia śnięcia ryb. Zakres wykonywanych badań każdorazowo obejmował pomiar temperatury wody, odczynu pH oraz przewodności elektrycznej właściwej. W 14 przypadkach oznaczono również wartość zawiesiny ogólnej i chemicznego zapotrzebowania tlenu (ChZT-Cr), w 12 – poziom azotu Kjeldahla, azotu azotanowego, azotu azotynowego oraz azotu ogólnego, w 11 - poziom rozpuszczonego tlenu, a w siedmiu – również poziom nasycenia tlenem. Jedynie w siedmiu przypadkach zakres badań obejmował oznaczenie poziomu rtęci⁹⁰, ogólnego węgla organicznego i chlorków, w sześciu – lotnych węglowodorów aromatycznych, kadmu i niklu, w pięciu – siarczanów i ołowiu, w czterech – ChZT-Mn, potasu i substancji powierzchniowo czynnych anionowych, w trzech – węglowodorów ropopochodnych, a w dwóch przypadkach – pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania tlenu. Inspektor wyjaśnił: *zakres poszczególnych badań próbek wody w związku z otrzymywanymi zgłoszeniami o podejrzeniu zanieczyszczenia wód był każdorazowo ustalany indywidualnie w zależności od przedmiotu danego zgłoszenia. Przykładowo, niejednokrotnie w przypadku wniosku o podjęcie działań w związku ze śnięciem ryb, które nie zostało potwierdzone w ramach prowadzonych działań rozpoznawczych w terenie, wykonywany był podstawowy zakres badań (temperatura, tlen, przewodność elektryczna właściwa, pH), a w przypadku zgłoszeń o podejrzeniu zanieczyszczenia wód substancjami chemicznymi, zakres badań zwiększono o oznaczenia np. na węglowodory ropopochodne i metale ciężkie.*

Badania wody pobranej z Odry i z Kanału Gliwickiego każdorazowo wykazywały podwyższoną wartość przewodności elektrycznej właściwej (w Odrze od 1 693 do 2 674 $\mu\text{S/cm}$, w Kanale Gliwickim od 2 580 do 4 540 $\mu\text{S/cm}$).

(akta kontroli str. 1372, 2165)

Pomiędzy zleceniem wykonania ww. badań wody a sporządzeniem przez pracowników CLB GIOŚ sprawozdań z badań, upłynęło od trzech do 49 dni (średnio 16 dni).

Jak wyjaśniła Kierownik CLB Oddział w Opolu, czas niezbędny do należytego wykonania wszystkich zleczonych badań, obliczeń, oszacowania niepewności, analizy uzyskanych wyników i przygotowania sprawozdania, nie przekracza 14 dni, jednakże sierpień i wrzesień 2022 r. stanowił specyficzny okres pracy laboratorium, a ze względu na nadzwyczajną sytuację związaną z zanieczyszczeniem Odry tryb pracy laboratorium był również inny niż zwykle. Wyjaśnienia w tym przedmiocie oraz zakres i sposób realizacji badań laboratoryjnych na mocy porozumienia, zostały przedstawione w pierwszym obszarze wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 1360-1366, 2167-2169)

Niezależnie od powyższego, w celu ustalenia przyczyn zanieczyszczenia wód Odry pracownicy WIOŚ, począwszy od 3 sierpnia 2022 r., po otrzymaniu informacji od GIOŚ, prowadzili kontrole w obrębie Kanału Gliwickiego, Kanału Kędzierzyńskiego oraz Odry. W ramach tych kontroli pobierano próbki wody do badań i obserwowano wskazane ciekły wodne. Analizie poddawano też wyniki badań monitoringowych⁹¹, jak również wcześniejsze wyniki badań wody pobranej z tych cieków. Prowadzone były także oględziny stanu wód w rejonie wylotów ścieków, należących do podmiotów odprowadzających ścieki do Odry i do Kanału Gliwickiego.

W ocenie Inspektora wyrażonej w 3 sierpnia 2022 r.⁹² na stan wód wpływ miały długotrwałe upały i brak opadów, które przyczyniły się do niskich stanów wód i wzrostu ich temperatury. Podejmowano ponadto inne działania, w tym m.in.:

⁹⁰ Badania w tym zakresie realizowane były od 13 sierpnia 2022 r.

⁹¹ Przeprowadzonych na podstawie art. 349 ust. 2 ustawy Prawo wodne.

⁹² Pismo z 5 sierpnia 2022 r. skierowane do GIOŚ.

- ilustrację Odry (od jazu w Lipkach w górę rzeki), przeprowadzoną wspólnie z funkcjonariuszami Policji i Państwowej Straży Rybackiej, przy użyciu łodzi⁹³,
- rozszerzenie zakresu prowadzonych badań wody o metale ciężkie (Hg, Pb, Ni, Cd⁹⁴, K⁹⁵),
- ilustrację Odry i Kanału Gliwickiego na terenie województwa opolskiego, oraz Kanału Kędzierzyńskiego, przeprowadzoną wspólnie z pracownikami Departamentu Zwalczania Przeszłości Środowiskowej GIOŚ przy wykorzystaniu bezzałogowego statku powietrznego (drona)⁹⁶,
- całodobowy pobór prób ścieków, odprowadzanych z oczyszczalni ścieków, należącej do PCC Energetyka Blachownia Sp. z o.o., do Kanału Kędzierzyńskiego (13 i 14 sierpnia 2022 r.),
- pomiary, przy użyciu sondy, wartości: temperatury, pH, tlenu rozpuszczonego oraz przewodności elektrycznej⁹⁷. (akta kontroli str. 1073-1209)

2.3 W działaniach związanych z kryzysem ekologicznym WIOŚ uwzględnił ogólne kierunki działania, zalecenia i wytyczne oraz realizował polecenia GIOŚ w tym zakresie.

W związku ze stwierdzonym śnięciem ryb w Kanale Gliwickim i w Odrze GIOŚ przekazał do jednostki kontrolowanej następujące zalecenia i wytyczne:

- 3 sierpnia 2022 r. dotyczące objęcia tej sprawy szczególnym nadzorem oraz podjęcia działań, które doprowadzą do wyjaśnienia przyczyn i ustalenia sprawcy ewentualnego zanieczyszczenia wód;
- 5 sierpnia 2022 r. dotyczące konieczności poboru wód z Kanału Gliwickiego i z Odry na wejściu i wyjściu z terenu każdego województwa oraz w innych newralgicznych punktach, według własnego rozeznania; wskazany zakres badań wody obejmował parametry oznaczone wcześniej na zlecenie WIOŚ we Wrocławiu⁹⁸, w tym mezytylen;
- 5 sierpnia 2022 r. o konieczności współpracy i wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi wojewódzkimi jednostkami Inspekcji, jak również z jednostkami Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie oraz z innymi organami;
- 14 sierpnia 2022 r. dotyczące prowadzenia bieżących czynności w miejscach, w których zlokalizowano porzucone odpady oraz przeprowadzenia działań na podstawie art. 9 (kontrola) oraz 10b (czynności podejmowane w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia przeciwko środowisku) w zakładach odprowadzających ścieki, wody opadowe lub wody z odwodnienia bezpośrednio do Odry lub jej dopływów⁹⁹;
- 26 sierpnia 2022 r. dotyczące przeprowadzenia w trybie pilnym, począwszy od 28 sierpnia 2022 r., *Cyklu kontrolnego w związku z zanieczyszczeniem Odry*, polegającego na realizacji kierunkowych kontroli interwencyjnych w zakładach¹⁰⁰;

⁹³ 12 sierpnia 2022 r.

⁹⁴ 12 sierpnia 2022 r.

⁹⁵ 13 sierpnia 2022 r.

⁹⁶ Od 13 sierpnia 2022 r.

⁹⁷ We wrześniu 2022 r.

⁹⁸ Tlen rozpuszczony, pH, przewodność elektryczna właściwa, nasycenie tlenem, ChZT, BZT₅, zawiesiny ogólne, azot ogólny, analiza chromatograficzna.

⁹⁹ W prowadzonej działalności wykorzystywały podchloryn sodu lub wodorotlenek sodu lub posiadały w pozwoleniach wodnoprawnych określone wskaźniki zanieczyszczeń: sól, potas, chlorki, siarczany, rtęć, ołów, nikiel, kadm i miedź; - w okresie marzec-lipiec prowadziły prace modernizacyjne, naprawcze, konserwacyjne; - w ocenie WIOŚ mogą być potencjalnym sprawcą zanieczyszczenia Odry lub jej dopływów.

¹⁰⁰ Wytypowanych przez GIOŚ na podstawie przekazanych przez PGW Wody Polskie pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych; wytypowanych przez WIOŚ po analizie pozwoleń zintegrowanych oraz zmian tych pozwoleń

- 5 września 2022 r. dotyczące powołania przez GIOŚ zespołu kontrolnego do przeprowadzenia cyklu kontrolnego na terenie województwa opolskiego;
- 5 września 2022 r. dotyczące możliwości rozszerzenia zakresu badań, np. o ocenę wskaźników biologicznych, według uznania pracowników WIOŚ; w informacji tej wskazano, że wyniki badań laboratoryjnych powinny być przekazywane do właściwych organów PGW Wody Polskie;
- 12 września 2022 r. o konieczności przekazywania otrzymywanych informacji o zanieczyszczeniu wód oraz występowaniu w nich śniętych ryb właściwym jednostkom PGW Wody Polskie oraz angażowaniu pracowników tych jednostek w czynności podejmowane w celu rozpoznania zgłoszeń;
- 20 września 2022 r. o zobowiązaniu Wojewódzkich Inspektorów Ochrony Środowiska m.in. do przekazania informacji, czy stwierdzone w wyniku cyklu kontrolnego naruszenia skontrolowanych zakładów mogły przyczynić się do wystąpienia kryzysu na Odrze (w odpowiedzi Inspektor Wojewódzki poinformował GIOŚ, że stwierdzone dotychczas naruszenia, jak też *działalność skontrolowanych zakładów*, nie wskazują, aby którykolwiek z nich był potencjalnym sprawcą kryzysu ekologicznego na Odrze);
- 20 września 2022 r. dotyczące konieczności pobierania próbek wody do badania dwa razy w ciągu tygodnia;
- 4 października 2022 r. dotyczące pobierania - od 5 do 31 października 2022 r. - z dotychczasowych punktów pomiarowo-kontrolnych próbek raz w tygodniu;
- 2 listopada 2022 r. dotyczące poboru próbek z częstotliwością dwa razy w ciągu tygodnia;
- 9 listopada 2022 r. dotyczące wskazania punktów pomiarowo-kontrolnych¹⁰¹ oraz podstawowego zakresu badanych wskaźników¹⁰².

Do WIOŚ wpłynęła 2 listopada 2022 r. informacja o wynikach badań na obecność *Prymnesium parvum* (złotej algi), wskazujących na zakwitowe ilości tych organizmów w wodach Kanału Gliwickiego (nawet ponad 400 mln/l).

W powyższej sprawie Inspektor wyjaśnił, że *do WIOŚ w Opolu nie wpływały oficjalne informacje o występowaniu tzw. „złotej algi” w wodach rzeki Odry. Pierwsze doniesienia o tych organizmach pojawiły się w piśmie GIOŚ znak (...) z dnia 2 listopada 2022 r. w związku z czym WIOŚ podjął działania zgodnie z wytycznymi w tym zakresie.*

Wyniki badań wody na obecność *Prymnesium parvum* pobranej z Kanału Gliwickiego na granicy województwa śląskiego i opolskiego¹⁰³, Kanału Kędzierzyńskiego oraz Odry w dwóch miejscach (powyżej ujścia Kanału Gliwickiego¹⁰⁴ i na granicy z województwem dolnośląskim¹⁰⁵) pobranych w okresie od 7 listopada 2022 r. do

przekazanych przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem zakładów, dla których ustalono stężenia zanieczyszczeń wyższe niż dopuszczalne, określone w przepisach wykonawczych. GIOŚ polecił objąć kontrolą zagadnienia związane z gospodarowaniem ściekami, w tym wodami z odwodnienia zakładów i ściekami gromadzonymi w zbiornikach na terenie zakładu, oraz z postępowaniem z substancjami chemicznymi.

¹⁰¹ Dla województwa opolskiego wyznaczył następujące punkty: 1/ Kanał Kędzierzyński – most na ul. Dąbrowa Leśna w Kędzierzynie-Koźlu, 2/ Kanał Gliwicki – most przy ul. Bolesława Chrobrego w Ujeździe, 3/ Odra – Utrata poniżej ujścia Klodnicy, 4/ Odra – jaz w Lipkach.

¹⁰² Temperatura wody, przewodność elektrolityczna, tlen rozpuszczony, pH, nasycenie tlenem, siarczany, chlorki, sól, fosfor ogólny, związki azotu (azot azotanowy, azot azotynowy, azot Kjeldahla i azot ogólny) oraz fitoplankton (pod kątem *Prymnesium parvum*). Zakres ten mógł zostać jednak rozszerzony.

¹⁰³ Ujazd, most ul. B. Chrobrego.

¹⁰⁴ Utrata, most. Ul. Powstańców.

¹⁰⁵ Jaz Lipki.

27 lutego 2023 r. wykazały obecności tego organizmu w ilości powyżej 50 mln komórek na litr¹⁰⁶ jedynie w jednym miejscu Kanalu Gliwickiego na granicy województwa śląskiego i opolskiego¹⁰⁷, tj. w wielkościach w granicach [108] [109] stopnia zagrożenia określonego zgodnie z procedurą monitorowania interwencyjnego GIOŚ z 3 lutego 2023 r. W pozostałych miejscach oraz na Kanale Gliwickim na granicy województwa śląskiego i opolskiego od 27 grudnia 2022 r.¹¹⁰ wyniki badań wskazywały na brak tego organizmu lub jego śladowe ilości¹¹¹.

W sprawie zlecenia badań na obecność *Prymnesium parvum* Inspektor wyjaśnił, że (...) działania WIOŚ, w związku z sytuacją na Odrze, opierały się w znacznej mierze o wytyczne oraz zalecenia GIOŚ. W piśmie 26 sierpnia 2022 r. GIOŚ polecił pobieranie próbek wód powierzchniowych w zakresie fitoplanktonu. Zlecenia badań wód powierzchniowych w przedmiotowym zakresie były kilkakrotnie składane przez WIOŚ i realizowane na bieżąco przez CLB GIOŚ oddział w Opolu podczas prowadzonych kontroli terenowych. Następnie, GIOŚ w piśmie z dnia 5 września 2022 r. wskazał, że rozszerzenie zakresu badań leży w ocenie WIOŚ i w przypadku wystąpienia podwyższonych parametrów, badania tych próbek powinny być rozszerzone o wskaźniki niezbędne do ustalenia przyczyn danego zdarzenia, w tym śnięcia ryb. Do listopada otrzymywane z CLB wyniki z obserwacji mikroskopowej w zakresie zlecanego fitoplanktonu nie ujawniały obecności algi, a jedynie organizmy takie jak sinice, kryptofity, okrzemki, czy zielenice. Ponadto w wynikach badań wskazano dużą ilość zawiesiny zawierającą martwą materię organiczną. W piśmie GIOŚ z dnia 2 listopada 2022 r. doprecyzowano zakres badań pomiarowy, tj. fitoplankton (w tym *Prymnesium Parvum*), w związku z czym, WIOŚ w dniu 3 listopada złożył zlecenie do CLB GIOŚ we wskazanym zakresie, które jest realizowane od 7 listopada 2022 r. (akta kontroli str. 447-490, 2165-2207, 2241)

Inspektor Wojewódzki w związku z sytuacją na Odrze, polecił 3 sierpnia 2022 r. naczelnikom WIOŚ zwiększenie kontroli nad pracą podległych pracowników i nad organizacją ich pracy, jak również zobowiązał do bieżącego monitorowania postępów prowadzonych spraw oraz do śledzenia pojawiających się w mediach komunikatów i informacji dotyczących zgłoszeń. Zobowiązał też naczelników do takiej organizacji pracy podległych im wydziałów, aby możliwe było uzyskanie gotowości do niezwłocznego podjęcia działań w przypadku otrzymywania zgłoszeń oraz konieczności podjęcia interwencji. (akta kontroli str. 447-490)

2.4-2.5 W działaniach związanych z kryzysem ekologicznym WIOŚ przeprowadził kontrole podmiotów korzystających ze środowiska, w wyniku uprzednio dokonanych analiz i ocen przestrzegania przepisów.

W celu ustalenia potencjalnego źródła zanieczyszczenia Odry inspektorzy WIOŚ przeprowadzili, począwszy od 11 sierpnia 2022 r.¹¹², 54¹¹³ kontrole podmiotów, których działalność mogła mieć znaczący wpływ na stan wód. W okresie od 1 stycznia do 31 lipca 2022 r. nie przeprowadzano kontroli podmiotów zrzucających ścieki do Kanalu Gliwickiego i rzeki Bierawki.

Zgodnie z wyjaśnieniami złożonymi przez Pierwszego Zastępcę Naczelnika Wydziału Inspekcji, w wyniku przeprowadzonej analizy do kontroli wytypowano podmioty, które

¹⁰⁶ Od 69 521 700 do 167 099 100.

¹⁰⁷ Do 12 grudnia 2022 r.

¹⁰⁸ Powyżej 50 mln/l.

¹⁰⁹ Powyżej 150 mln/l.

¹¹⁰ Pobranie próbek 19 grudnia 2022 r. się nie powiodło z uwagi na zamrożenie Kanalu Gliwickiego.

¹¹¹ Od 3 700/l do 3 355 600/l.

¹¹² Ponadto rozszerzono zakres wszczętych wcześniej kontroli o zagadnienia z zakresu gospodarki wodno-ściekowej.

¹¹³ W tym 10 opisanych w pierwszym obszarze wystąpienia pokontrolnego.

wprowadzały zanieczyszczenia bezpośrednio do wód, jak również takie, które odprowadzały zanieczyszczenia pośrednio, np. poprzez oczyszczalnie ścieków należące do innych podmiotów. Typowanie zakładów do kontroli przeprowadzono w oparciu o: przekazany przez GIOŚ wykaz pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie ścieków do Odry, Kanału Gliwickiego i Kanału Kędzierzyńskiego; wykaz zakładów z terenu Kędzierzyna-Koźła, Krapkowic, Nysy, Opola, Zdzeszowic i Brzegu; dokumentację zgromadzoną w zasobach informatycznych WIOŚ (głównie pozwolenia wodnoprawne przekazane przez właściwe organy); wyniki dotychczasowych kontroli oraz tzw. *wiedzę inspekcyjną*; otrzymane wnioski o podjęcie interwencji. Posłużono się również portalem internetowym PGW Wody Polskie *Hydroportal*.

Kontrolą zostały objęte również te podmioty, które nie odprowadzały ścieków do wód, ale prowadziły działalność związaną z gospodarką odpadami. Kontroli poddano w szczególności zagadnienia związane z przestrzeganiem warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych lub pozwoleniach zintegrowanych, dotyczących m.in. ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do kanalizacji innych podmiotów. Inspektorzy WIOŚ weryfikowali wypełnianie określonych w ww. pozwoleniach obowiązków w zakresie wykonywania badań jakości ścieków przemysłowych odprowadzanych do wód powierzchniowych, a w przypadku określenia w pozwoleniu wodnoprawnym obowiązku przeprowadzania badań jakości wód poniżej i poniżej wylotów – również obowiązku wykonywania takich badań. Wyniki ww. badań poddawane były analizie. Inspektorzy WIOŚ dokonywali również przeglądów kart charakterystyki substancji chemicznych, wykorzystywanych w zakładach, pozyskiwali wiedzę na temat awarii, mających wpływ na jakość odprowadzanych ścieków, przeprowadzali oględziny instalacji oczyszczania ścieków i/lub urządzeń mających wpływ na jakość odprowadzanych ścieków, a także pobierali do badania próby ścieków oraz wód powierzchniowych.

Stwierdzone w 16 zakładach nieprawidłowości dotyczyły w szczególności:

- wprowadzania do urządzeń kanalizacyjnych innych podmiotów ścieków przemysłowych, zawierających substancje szczególnie niebezpieczne, pomimo nieposiadania pozwolenia wodnoprawnego (w trzech zakładach; ścieki odprowadzane były do urządzeń kanalizacyjnych Wodociągów i Kanalizacji w Opolu Sp. z o.o., Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Brzegu Sp. z o.o. oraz Miejsko-Przemysłowej Oczyszczalni Ścieków Sp. z o.o. w Oświęcimiu),
- braku pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków przemysłowych do wód (w jednym zakładzie),
- przekroczenia maksymalnej ilości ścieków przemysłowych (rocznej lub dobowej), wprowadzanych do kanalizacji miejskiej, w stosunku do ilości określonej w pozwoleniu wodnoprawnym (w dwóch zakładach),
- niewykonywania badań jakości ścieków lub nieregularne wykonywanie takich badań,
- braku średniodobowego poboru próbek ścieków oraz brak poboru prób wód powierzchniowych w czasie trwania zrzutu awaryjnego,
- braku przeglądu kontroli okresowej/technicznej sprawności urządzeń służących ochronie środowiska (w dwóch zakładach),
- przekroczenia w I kwartale 2021 r. wartości BZT5¹¹⁴ w stosunku do wartości określonej w pozwoleniu wodnoprawnym,

¹¹⁴ Wskaźnik stopnia zanieczyszczenia wody związkami organicznym.

- nieprzekazywania wyników pomiarów jakości odprowadzanych ścieków bytowych za okres od II kwartału 2021 r. do II kwartału 2022 r. oraz nieterminowe przekazanie takich wyników za I kwartał 2021 r.

(akta kontroli str. 498-502, 1500-1938, 2238)

Kontrola w ramach *Cyklu kontrolnego w związku z zanieczyszczeniem Odry*, realizowanego w związku z poleceniem GIOŚ z 26 sierpnia 2022 r., dotyczyła 15 zakładów (w tym 13 wytypowanych wcześniej przez pracowników WIOŚ). Zakres kontroli był zgodny z ww. poleceniem GIOŚ i obejmował zagadnienia związane z przestrzeganiem przez poszczególne podmioty warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych lub zintegrowanych, dotyczących w szczególności ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do kanalizacji innych podmiotów. W tym celu pracownicy WIOŚ w szczególności ustalali ilości ścieków, odprowadzonych w okresie od stycznia do sierpnia 2022 r. z poszczególnych zakładów do wód powierzchniowych lub do kanalizacji innych podmiotów, jak również średniodobowe ilości odprowadzonych ścieków. Zgodnie z poleceniem GIOŚ inspektorzy wykonali bilanse ładunków zanieczyszczeń zrzucanych w ww. okresie przez poszczególne zakłady. Weryfikowali też wypełnianie określonych w pozwoleniach wodnoprawnych lub w pozwoleniach zintegrowanych obowiązków w zakresie wykonywania badań jakości ścieków przemysłowych, odprowadzanych do wód powierzchniowych (ich zakresu i częstotliwości), analizowali wyniki tych badań, a w przypadkach, gdy na dany podmiot został nałożony obowiązek przeprowadzania badań jakości wody powierzchniowej w cieku wodnym, do którego odprowadzane były ścieki, analizie poddawano również częstotliwość przeprowadzania takich badań i ich wyniki. W ramach kontroli określano sposób postępowania z używanymi w zakładach substancjami chemicznymi, a od przedstawicieli kontrolowanych jednostek uzyskano oświadczenia o wystąpieniu w okresie od marca do lipca 2022 r. awarii, które mogły mieć wpływ na jakość i ilość ścieków odprowadzanych. Inspektorzy WIOŚ przeprowadzili również oględziny urządzeń odprowadzających ścieki do wód i/lub instalacji mających wpływ na migrację zanieczyszczeń do wód. W czterech zakładach pobrano do badania próby ścieków przemysłowych, a w jednym z nich – również próby wód powierzchniowych powyżej i poniżej wylotu ścieków do Odry. Przeprowadzone badania pobranych prób nie wykazały przekroczenia wartości wskaźników zanieczyszczeń określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, a wartości wskaźników nieuwjętych w pozwoleniach nie przekroczyły najwyższych dopuszczalnych wartości substancji zanieczyszczających dla ścieków, określonych w rozporządzeniu w sprawie substancji szczególnie szkodliwych.

Nieprawidłowości stwierdzone w czterech podmiotach polegały na: 1/ uproszczonym (średniogodzinowym) pobieraniu prób do badań jakości ścieków przemysłowych odprowadzanych do Odry, 2/ przekroczeniu dopuszczalnej temperatury ścieków, 3/ braku pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków przemysłowych do urządzeń kanalizacyjnych innego podmiotu w okresie od 29 grudnia 2021 r. do 21 sierpnia 2022 r., jak również umowy na odprowadzanie tych ścieków, nieprowadzeniu badań ww. ścieków, nieprowadzeniu rejestru ilości odprowadzanych ścieków, braku pomiarów ilości pobranej wody i wydajności studni oraz braku corocznych przeglądów urządzeń ochrony środowiska, 4/ niewykonanie w okresie od 17 czerwca 2021 r. do 16 czerwca 2022 r. jednego z dwóch wymaganych badań jakości ścieków przemysłowych zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego, a wprowadzanych do urządzeń kanalizacyjnych innego podmiotu.

Sankcje zastosowane w związku ze stwierdzeniem ww. nieprawidłowości obejmowały przekazanie do właściwych sądów wniosków o ukaranie za popełnione wykroczenia, nałożenie grzywny w postaci mandatu oraz pouczenie.

W ocenie Inspektora Wojewódzkiego wskaźniki zanieczyszczeń, określone w pozwoleniach wodnoprawnych lub zintegrowanych, którymi dysponowały podmioty kontrolowane w ramach cyklu, były adekwatne do rodzaju prowadzonej działalności. Analizowane przez pracowników WIOŚ wyniki badań automonitoringowych nie wskazywały na przekroczenie warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych/zintegrowanych, z wyjątkiem dwóch przypadków (opisane wyżej przekroczenie dopuszczalnej temperatury ścieków oraz niewywiązywanie się z obowiązku prowadzenia badań automonitoringowych w okresie obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego)¹¹⁵.

Nie podjęto decyzji o wstrzymaniu działalności żadnego z podmiotów objętych ww. kontrolami.

(akta kontroli str. 498-502, 1500-1938)

2.6. W okresie objętym kontrolą WIOŚ nie otrzymywał wniosków od starosty lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o podjęcie działań zmierzających do usunięcia bezpośredniego zagrożenia środowiska, o których mowa w art. 8a ust. 3 ustawy IOŚ.

(akta kontroli str. 2232-2234)

2.7 W związku z wystąpieniem zjawiska śniętych ryb w Kanale Gliwickim od połowy lipca 2022 r. WIOŚ zapewnił pomiary poziomu substancji występujących w środowisku wodnym.

Analiza wyników badań 345 próbek wód: Odry (201 próbek), Kanału Gliwickiego (88 próbek) i Kanału Kędzierzyńskiego (56 próbek), prowadzonych przez CLB na zlecenie WIOŚ w okresie od 13 sierpnia do 26 października 2022 r. wykazała, że przewodność elektryczna w punktach pomiaru stale przekraczała wartości graniczne¹¹⁶, określone w rozporządzeniu *w sprawie klasyfikacji wód* dla II klasy jakości wód typu wielka rzeka nizinna. W przypadku Odry każdorazowo przekroczona została również graniczna wartość określona dla chlorków, a wartości siarczanów jedynie w przypadku 11 próbek (5,5%) osiągnęły wartości odpowiadające wodom II klasy. W przywołanym rozporządzeniu nie określono granicznych wartości ww. parametrów dla poszczególnych kategorii wód w kanałach, jednak zawartość chlorków w 27 próbkach wody pobranej z Kanału Gliwickiego była wyższa od maksymalnej dopuszczalnej wartości, określonej w rozporządzeniu *w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla ścieków*. Przeprowadzone badania wskazywały również na występującą miejscowo podwyższoną zawartość rtęci w badanych ciekach. Dopuszczalna zawartość tej substancji w wodach powierzchniowych wynosiła 0,07 µg/l, natomiast wyniki badań przeprowadzonych w okresie od 13 do 21 sierpnia 2022 r. wykazały jej zawartość na poziomie nawet 0,992 µg/l¹¹⁷ (co oznaczało ponad 14-krotne przekroczenie normy). Następnie, od 1 do 3 września 2022 r. stwierdzono przekroczenia poziomu rtęci maksymalnie do 0,375 µg/l¹¹⁸ (ponad pięciokrotne przekroczenie dopuszczalnej zawartości w wodach powierzchniowych).
(akta kontroli str. 2251)

2.8 W związku z wynikami kontroli podjętych w reakcji na sytuację kryzysu ekologicznego na Kanale Gliwickim, WIOŚ nie wydał decyzji wstrzymujących działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań związanych z ochroną środowiska lub naruszeniem warunków korzystania ze środowiska w zakresie gospodarki ściekowej.
(akta kontroli str. 414, 1939-1943)

¹¹⁵ Ponadto dwa z kontrolowanych zakładów nie odprowadzały ścieków przemysłowych do wód.

¹¹⁶ Wyjątek stanowiły badania próbek wody pobranej z Odry: 1/ w miejscowości Utrata, poniżej ujścia Kłodnicy, wykonywane w okresie 22-24 sierpnia 2022 r., 2/ w miejscowości Lipki, wykonywane w okresie 26-29 sierpnia oraz 3-6 września 2022 r., które to badania wykazały przewodność elektryczną wody na poziomie niższym od wartości granicznej, określonej dla II klasy jakości wód typu wielka rzeka nizinna.

¹¹⁷ Zawartość rtęci w wodzie pobranej z Odry w Chróścicach (jaz na rzece), oznaczona 13 sierpnia 2022 r.

¹¹⁸ Zawartość rtęci w wodzie pobranej z Odry w Wróblinie (jaz na rzece), oznaczona 3 września 2022 r.

2.9 W związku z wystąpieniem kryzysu ekologicznego, pracownicy WIOŚ współdziałali z innymi organami kontroli, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz innymi organami administracji państwowej.

W powyższej sprawie Inspektor wyjaśnił, że (...) wyniki badań jakości wód rzeki Odra i Kanału Gliwickiego (...) a także protokoły kontroli udostępniane były m.in. RZGW we Wrocławiu, RZGW w Gliwicach (...) a także RDOŚ we Wrocławiu i Opolu. Przekazywano je również Prokuraturze Okręgowej we Wrocławiu (...) OWIOŚ brał udział w spotkaniach dotyczących wypracowania procedury na wypadek pojawienia się śniętych ryb na ciekach wodnych organizowanych przez Wicewojewodę Opolskiego (...) Współpraca realizowana była również w sposób czynny, poprzez udział przedstawicieli (np. Wód Polskich, organów samorządowych) w prowadzonych przez inspektorów WIOŚ czynnościach kontrolnych, lustracyjnych cieków.

Inspektor w okresie od 12 sierpnia 2022 r. do 2 listopada 2022 r. uczestniczył w posiedzeniach lub spotkaniach roboczych Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego, podczas których obligowany był do bieżącego poboru prób wody oraz sporządzania i przekazywania do WCZK codziennych raportów sytuacyjnych o podejmowanych działaniach w związku z wystąpieniem kryzysu ekologicznego¹¹⁹.

Z realizacji powyższego zadania OIWOŚ wywiązywał się prawidłowo.

(akta kontroli str. 2232-2234)

2.10. W sprawie barier w sprawnej identyfikacji przyczyn, skali oraz skutków kryzysu ekologicznego oraz podejmowaniu dalszych działań zmierzających do ograniczenia negatywnego wpływu zanieczyszczenia tej rzeki na środowisko Inspektor wyjaśnił: *WIOŚ podczas trwania kryzysu ekologicznego na rzece Odrze działał w ramach swoich kompetencji, zgodnie z wytycznymi i procedurami. Działania prowadzone były całodobowo, a badania zlecane dla CLB miały bardzo szeroki zakres (...). Zgodnie z właściwością koncentrowaliśmy się głównie na przemyśle i zagrożeniach z nim związanych. Jednym z priorytetów były kontrole przestrzegania warunków pozwoleń wodnoprawnych. Skontrolowaliśmy wszystkie podmioty, które w naszej ocenie mogły mieć wpływ na zaistniałą sytuację. Ponadto zauważyć należy, że kryzys ekologiczny na Odrze (...) nie wynikał z pojedynczego incydentu, czy awarii zakładu, a spowodowany był skumulowaniem różnych czynników, które to stworzyły dogodne warunki fizykochemiczne dla rozwoju zakwitów złotej algi.*

(akta kontroli str. 1353-1354)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

Pracownicy WIOŚ nie dochowali należytej staranności w podejmowanych działaniach mających na celu niezwłoczne ustalenie przyczyn śnięcia ryb w wodach Kanału Gliwickiego stwierdzonego 14 lipca 2022 r.

Wstępne wyniki badań trzech prób wody, pobranej w dniu 14 lipca 2022 r. z Kanału Gliwickiego i z Kanału Kędzierzyńskiego, wskazywały na wysoki poziom rozpuszczonego tlenu (19,3 mg O₂/dm³, 17,8 mg O₂/dm³ i 20,4 mg O₂/dm³), podwyższoną wartość odczynu pH (9,21, 9,50 i 9,27) oraz wysoki poziom przewodności elektrycznej właściwej (3 270 μS/cm, 2 710 μS/cm oraz 3 270 μS/cm). Jednocześnie we wszystkich trzech miejscach poboru prób stwierdzono widoczne zakwity, a lustracja wód nie wykazała widocznych śladów zanieczyszczenia. Pomimo tego, zakres zleconych CLB badań laboratoryjnych obejmował jedynie osiem parametrów: zawiesinę ogólną, chemiczne zapotrzebowanie na tlen – ChZT-Cr, azot

¹¹⁹ W okresie od 13 sierpnia 2022 r. do 3 października 2022 r. oraz ponownie od 5 listopada 2022 r. przez 10 kolejnych dni.

Kjeldahla, azot azotanowy, azot azotynowy, azot ogólny, fosfor ogólny oraz chlorki. Nie zlecono natomiast oznaczenia zawartości siarczanów i sodu, które wspólnie z chlorkami stanowią parametr charakteryzujący zasolenie, jak też innych substancji szkodliwych dla środowiska wodnego, takich jak np. metale.

Wyniki ww. badań laboratoryjnych pracownicy WIOŚ otrzymali 25 lipca 2022 r. i dopiero wówczas przeprowadzili ich analizę. W rezultacie kontrole podmiotów, które mogły być sprawcami kryzysu ekologicznego podjęto dopiero w sierpniu 2022 r.¹²⁰ Jak wynika z zapisów porozumienia zawartego z GIOŚ, wyniki badań powinny być przekazywane nie później, niż w terminie ustalonym z WIOŚ, a Kierownik CLB Oddział w Opolu poinformowała, że *laboratorium w trakcie realizacji badań jest w stałym kontakcie z Klientem w zakresie uzyskanych wyników badań.*

Ponadto, pomimo otrzymania¹²¹ 27 lipca 2022 r. zgłoszenia dotyczącego masowego śnięcia ryb w wodach Kanału Gliwickiego – na odcinku od Śluzie Sławięcice do Śluzie Kłodnica – oględziny¹²² przeprowadzono jedynie w związku z innym zgłoszeniem (dotyczącym pojawienia się „żółtej piany” przy Śluzie Kłodnica).

Oględziny całego odcinka wskazanego w otrzymanej 27 lipca 2022 r. przeprowadzono dopiero 29 lipca 2022 r.¹²³ – m.in. po uzyskaniu informacji od Dolnośląskiego WIOŚ o śnięciu ryb w Odrze pomiędzy śluzą Lipki a Oławą.

(akta kontroli str. 431-440, 1003-1014, 1016, 1049-1071, 1215-1222, 1345, 1366)

Inspektor wyjaśnił: *Zlecony w dniu 14.07.2022 r. zakres badań wód Kanału Gliwickiego był standardowy w tego typu zdarzeniach, tj. w sytuacjach kiedy nie został wskazany potencjalny sprawca lub nie są obserwowane skutki zanieczyszczenia (np. pienienie wody czy obecność tzw. filmu wskazującego na zanieczyszczenie substancjami ropopochodnymi). Zakres ten umożliwia ogólną ocenę stanu wody, co pozwala na wstępne wskazanie ewentualnych przyczyn wystąpienia śnięcia organizmów żywych. Wyjaśnił również, że w wodach Kanału Gliwickiego wykazywano już w latach ubiegłych podwyższone parametry przewodności elektrycznej właściwej i odczynu pH. Zlecona analiza pobranych w dniu 14.07.2022 r. próbek wód Kanału Gliwickiego przy odnotowanym śnięciu ryb, obejmowała wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe w szerszym zakresie (tj. m.in. ChZT-Cr, zawiesina), niż wyniki badań wstępnych uzyskane w miejscu poboru. Po otrzymaniu w dniu 25.07.2022 r. kompletnych informacji w sprawozdaniu z badań nr 260/2022 CLB Oddział w Opolu dokonano weryfikacji uzyskanych wskaźników. Podjęto próbę porównania ich do wyników zgromadzonych w prowadzonej na bieżąco bazie przez PMŚ GIOŚ za 2022 r., a także za lata 2019-2021 głównie w zakresie podwyższonych parametrów tlenu rozpuszczonego. Ustalono, że wysokie wartości tlenu rozpuszczonego (26 mg/l) odnotowano również w styczniu i w marcu 2022 r. na Kanale Gliwickim – Kędzierzyn-Koźle (Kłodnica), ale przy niższych wartościach: chemicznego zapotrzebowania na tlen (ChZT-Cr), bez odnotowanego śnięcia ryb na terenie województwa opolskiego. ChZT-Cr jest wskaźnikiem istotnym zwłaszcza gdy mamy do czynienia ze ściekami toksycznymi. Metoda oznaczania za pomocą dichromianu (VI) potasu ma bowiem wysoki potencjał utleniający i reaguje ze znaczną ilością związków zawartych zarówno w oznaczanej zawieszynie jak i w substancjach rozpuszczonych.*

(akta kontroli str. 1344-1347)

¹²⁰ Pierwszą kontrolę po uzyskaniu ww. wyników rozpoczęto 11 sierpnia 2022 r. Ponadto zakres rozpoczętych wcześniej kontroli w wybranych podmiotach rozszerzono o zagadnienia związane z gospodarką ściekową

¹²¹ E-mail o godz. 16:29.

¹²² W protokole kontroli Nr WIOS-OPOLE 398/2022 wskazano, że inspektor WIOŚ przeprowadził wizję w terenie ok. godz. 14:00.

¹²³ W protokole kontroli Nr WIOS-OPOLE 399/2022 wskazano, że inspektor WIOŚ przeprowadził wizję w terenie ok. godz. 11:00 w związku ze zgłoszeniem otrzymanym 27 lipca 2022 r. o godz. 16:29 (e-mail).

Jak wynika z opracowania *Ocena stopnia zanieczyszczenia związkami organicznymi Kanału Gliwickiego i jego dopływów*¹²⁴, charakterystyka wód powierzchniowych poprzez oznaczenie chemicznego zapotrzebowania na tlen pozwala na ocenę stopnia ich zanieczyszczenia, natomiast jest niewystarczająca dla określenia rodzaju zanieczyszczenia. Również działania podjęte po ponad 11 dniach od zdarzenia ograniczone do porównania uzyskanych wyników z wartościami badań prowadzonych w ramach państwowego monitoringu środowiska były, zdaniem NIK, niewystarczające do skutecznego ustalenia substancji zanieczyszczającej.

OCENA CZĄSTKOWA

Kontrolowana jednostka, w sytuacji wystąpienia na terenie województwa opolskiego skutków kryzysu ekologicznego na Odrze, co do zasady podjęła adekwatne działania.

Czynności mające na celu ustalenie przyczyn śnięcia ryb w wodach Kanału Gliwickiego, które miały miejsce w połowie lipca 2022 r. nie zostały podjęte niezwłocznie, bowiem kontrole w wytypowanych podmiotach rozpoczęto dopiero po upływie ok. czterech tygodni. Niezależnie od powyższego pracownicy Inspektoratu na bieżąco (poza jednym przypadkiem) przeprowadzali wizję w terenie wraz z poborem próbek wody do badań, powiadamiali inne podmioty odpowiedzialne za gospodarkę wodną, ochronę środowiska i zarządzanie kryzysowe, a także patrolowali stan Odry i Kanału Gliwickiego z użyciem posiadanych środków technicznych, w tym samochodów i dronów. Przy realizacji tych działań uwzględniano zalecenia i wytyczne GIOŚ, w tym typowano podmioty, które mogły przyczynić się do zanieczyszczenia Odry i jej dopływów i przeprowadzano w nich czynności kontrolne, a także zlecano w sposób ciągły badania próbek wody z rzeki. Pozyskane informacje i wyniki prowadzonych działań WIOŚ analizował w celu ustalenia przyczyn i źródeł zanieczyszczenia. Nie doprowadziło to jednak do konkluzji w tym zakresie.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Uwagi	Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.
Wnioski	1. Dokonywanie pisemnych analiz i ocen przestrzegania na terenie województwa opolskiego przepisów w zakresie zapobiegania zanieczyszczeniu wód.2. Określanie składów osobowych zespołów lub grup zadaniowych, powołanych do realizacji zadań Inspektoratu.3. Podjęcie działań zmierzających do usprawnienia dostępu do gromadzonych w Inspektoracie informacji, na potrzeby m.in. planowania działalności kontrolnej jednostki.4. Wzmożenie nadzoru nad realizacją działań podejmowanych w związku z wystąpieniem okoliczności wskazujących na ewentualne zanieczyszczenie wód powierzchniowych.

¹²⁴ Autor: Ewa Łobos-Moysa, Wydział Inżynierii Środowiska i Energetyki, Politechnika Śląska.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Opolu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Opole, 21 kwietnia 2023 r.

Kontrolerzy
Aleksandra Pawlicka
Doradca ekonomiczny

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Opolu
Dyrektor
Iwona Zyman

/ - /

.....
podpis

Marcin Blajda
Doradca ekonomiczny

/ - /

.....
podpis

/ - /

.....
podpis

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym dokonał:
Janusz Madej, Wicedyrektor Delegatury w Opolu

.....
podpis Wicedyrektora
Wicedyrektor
Delegatury NIK w Opolu

